གནའ་བོའི་སྤྱི་ཏི་ཡུལ་གྱི་ཞིང་ཁང་གི་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་ལ་དཔྱད་པ།

Dorje Rinchen (Thupten Gyatso)
(Sambotha Tibetan School, Miao)

དེ་ཡང་སྤྱི་ཏིའི་ལུགས་སྲོལ་ལ་བུ་རྒན་པ་ནི་ཕ་ཡི་ཁྱིམ་རྒྱུད་འཛིན་མཁན་ཡིན་པ་དང་། དེར་བརྟེན་ཁྱིམ་གྱི་ཁང་པ་དང་རྒྱུ་ནོར་སོགས་ཀྱི་བདག་དབང་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱང་བུ་རྒན་པར་ཡོད། དེ་ཡང་ཁྱིམ་གཅིག་ལ་བུ་ཁ་ཤས་ཡོད་ན། ཆེ་ཤོས་དེ་ཕ་གཞིས་འཛིན་མཁན་དང་གཞན་རྣམས་གྲྭ་བ་བཟོ་དགོས། སྤྱི་ཏི་དམངས་ཁྲོད་དུའང་ "ཕྱུག་པོའི་བུ་བར་ལ་སྐྱེས་ཕྱུར་ཅིག"[1] ཅེས་ཤོད་སྲོལ་ཞིག་ཡོད། དེ་ཡིས་ཁྱིམ་གཅིག་ལ་བུ་གསུམ་ནས་བཞི་ཙམ་ཡོད་ན། བུ་བར་བ་ངེས་པར་གྲྭ་བ་བཟོ་དགོས་པ་དེའང་རྟོགས་ཐུབ།

ཉེ་བའི་ཐད་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་གསལ་ཤོས་ཤིག་ནི་སྤྱི་ཏིའི་ཀྱི་གྲོང་ཚོ་ནང་ཁྱིམ་བདག་ཚེ་རིང་དངོས་གྲུབ་ལ་བུ་གསུམ་དང་བུ་མོ་ལྔ་ཡོད། བུ་གསུམ་ལས་ཆེ་ཤོས་བསྟན་འཛིན་ནི་ཕ་ཡི་ཁྱིམ་རྒྱུད་འཛིན་མཁན་དང་། བར་བ་ཚེ་རིང་རྣམ་གྲོལ་དང་། ཆུང་བཟང་དོན་འགྲུབ་གཉིས་གྲྭ་བ་བཟོས་ཏེ་དཀྱིལ་དགོན་ནོར་བུ་དགེ་འཕེལ་གླིང་དུ་བཞུགས་ཡོད། སྔོན་སྲོལ་ལྟར་སྤྱི་ཏིའི་དགོན་ཁག་ལྔ་[2]ཡི་དགོན་པ་སོ་སོའི་ལྷ་སྡེ་རྣམས་ཀྱི་བུ་ཆེ་བ་རྣམས་ནི་ཕ་གཞིས་འཛིན་མཁན་དང་། འོག་མ་རྣམས་གྲྭ་བ་བཟོས་ནས་ཐོབ་ཐོངས་དགོན་ཁག་སོ་སོར་འཛུལ་ཞུགས་བྱེད་པའི་ལམ་སྲོལ་དེ་ད་དུང་ཡང་མང་དུ་མཇལ་རྒྱུ་ཡོད།

དེས་ན་དེ་ལྟ་བུའི་སྤྱི་ཏི་མི་དམངས་ཀྱི་ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་དངོས་དེ་ཇི་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། ཁྱིམ་གཅིག་ལ་ཁང་ཆེན་དང་ཁང་ཆུང་གཉིས་རེ་ཡོད། དེ་ལྟར་ཁྱིམ་གཅིག་ལ་ཁང་ཆེན་དང་ཁང་ཆུང་གཉིས་རེ་འཛུགས་སྐྲུན་བྱེད་དགོས་དོན་ཡང་། སྤྱི་ཏིའི་མི་མང་གི་ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། དེ་ངེས་པར་འབྱུང་དགོས་པ་ཞིག་ཀྱང་རེད། དེ་ཡང་གོང་བརྗོད་ལྟར་ཁྱིམ་གཅིག་ལ་བུ་དང་བུ་མོ་

1 ཀྱི་ཙམ་ཡུལ་གྱི་རྫོ་ཚེ་རིང་དབང་མོས་གསུངས། ཁོང་ཀྱིའི་ཡུལ་གྱི་རྒན་གསོ་ཁང་དུ་བཞུགས་ཡོད།

2 སྤྱི་ཏི་ཡུལ་གྱི་སྔ་མོའི་དགོན་ཁག་ལྔ་ནི། ཏ་ཕོ་དགོན་དཔལ་ལྡན་བཀྲ་ཤིས་བདེ་གནས་གཙུག་ལག་ཁང་། སྤྱིནདགོན་གསང་སྔགས་ཆོས་གླིང་། དཀྱིལ་དགོན་ནོར་བུ་དགེ་འཕེལ། བྲང་མཁར་དགོན་བཀྲ་ཤིས་ཆོས་གླིང་། སྟེང་རྒྱུད་ལྷུན་གྲུབ་རྩེ་བཅས་ཡིན།

Dorje Rinchen, "གནའ་བོའི་སྤྱི་ཏི་ཡུལ་གྱི་ཞིང་ཁང་གི་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་ལ་དཔྱད་པ།", *Revue d'Etudes Tibétaines*, no. 40, Septembre 2017, pp. 160-180.

ཅེ་ཙམ་ཡོད་ཀྱང་ཕ་གཞིས་འཛིན་མཁན་ནི་བུ་ཆེ་ཤོས་ཡིན་པ་ལྟར། བུ་ཆེ་ཤོས་ལ་མནའ་མ་བསུས་རྗེས། སྨྲི་ཏིའི་ཡུལ་གྱི་ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་ཀྱི་སྤྱི་སྲོལ་བཞིན། ཕ་མ་གཉིས་ཀྱིས་ཕ་མེས་ཡང་མེས་ནས་གསོག་ཉར་བྱས་པའི་ཁྱིམ་རྒྱུད་དེའི་རྒྱུ་ནོར་དང་། ད་ཡོད་གནས་མལ་བྱེད་བཞིན་པའི་སྡོད་ཁང་། ས་ཞིང་བཅས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་རང་གི་བུ་རྒན་པར་རྩིས་སྤྲད་དེ། ཕ་མ་གཉིས་དང་གཅུང་པོ་དང་གཅུང་མོ་རྣམས་ཁང་ཆེན་དེའི་ཡན་ལག་ཁང་ཆུང་དུ་ཟུར་འདུག་བྱེད་དགོས། ཁང་ཆེན་དེའི་ཡན་ལག་ཁང་ཆུང་ནི་ངེས་པར་གྲོང་སྡེ་གཅིག་པར་གཞིས་ཆགས་དགོས་པའི་ངེས་པ་མེད། ཁང་ཆུང་རེ་འགའ་གྲོང་སྡེ་གཞན་དུ་གཞིས་ཆགས་པ་དེ་འདྲའང་ཡོད།

འདིར་གསལ་པོར་རྟོགས་དགོས་པ་ཞིག་ལ། སྨྲི་ཏིའི་ཡུལ་གྱི་ཁང་ཆེན་དང་ཁང་ཆུང་གི་ཐ་སྙད་དེ་ནི། ཁང་པ་དེ་གཉིས་གཞི་རྒྱ་ཆེ་ཆུང་དང་། བཟོ་བཀོད་[3] སྒྲུས་ལེགས་ཉེས་སོགས་ཀྱི་ཁྱད་པར་འབྱེད་པ་གཏན་ནས་མིན། ཁང་པ་དེ་གཉིས་ཕྱིའི་རྣམ་པའི་ཐོག་ནས་ཁྱད་པར་མེད། དེ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་རམ་ཤན་འབྱེད་བྱེད་གཙོ་བོ་ནི། ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱུན་སྲོལ་ལྟར། ནང་གི་རྒྱུ་ནོར་ལོངས་སྤྱོད་དང་། ཕྱི་ཡི་ས་ཞིང་ཆེ་ཆུང་དབང་གིས་ཕ་ཤུལ་འཛིན་མཁན་གྱི་བུ་རྒན་པའི་ཁྱིམ་རྒྱུད་ལ་ཁང་ཆེན་ཞེས་འབོད་པ་དང་། དེ་མིན་ཕ་མ་གཉིས་དང་གཅུང་པོ་དང་གཅུང་མོ་བཅས་ཟུར་འདུག་བྱེད་ཡུལ་གྱི་ཁང་པ་དེར་ཁང་ཆུང་ཞེས་འབོད་ཀྱི་ཡོད།

གཉིས། ཁང་ཆུང་གི་སྤྱི་སྲོལ་ལམ་ལུགས།

ཁང་ཆུང་[4] གི་སྤྱི་སྲོལ་ལམ་ལུགས་དེ་ཇི་ལྟར་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། ཕ་མ་གཉིས་དང་གཅུང་པོ་གཅུང་མོ་ཚོར་ཞིང་ཁ་བྲེའུ་[5] རེའི་ཐོབ་སྐལ་ཡོད་ཅིང་། དེའི་ཁར་གཅུང་པོ་དང་གཅུང་མོ་རྣམས་གྲྭ་བ་དང་བཙུན་མ་བྱེད་པའམ། ཡང་ན་མནའ་མ་དང་མག་པར་མ་བྱིན་པའི་བར་

3 སྨྲི་ཏི་ཡུལ་དུ་ཁང་ཆེན་དང་ཁང་ཆུང་གང་ཡིན་ཡང་། ཁང་པ་ཕལ་ཆེ་བ་ཐོག་སོ་ཉིས་ཅན་ཡིན། ཁང་རྩེག་གསུམ་ཅན་ཡོད་པ་ཡང་ཡོད། ཁང་པའི་བཟོ་བཀོད་ནི་བོད་མངའ་རིས་དང་དབུས་གཙང་གི་སྔོན་གྱི་ཁང་པའི་བཟོ་བཀོད་རྣམས་དང་ཁྱད་པར་མེད།

4 ཁང་ཆུང་ལ་སྨྲི་ཏིའི་ཡུལ་དུ་ཁང་ཆུང་ཞེས་བརྗོད་སྒྲོར་བ་མང་ནའང་། ལ་དྭགས་ཕྱོགས་ནས་ཁང་ཆུང་ལ་ཁང་བུ་ཞེས་བརྗོད་སྒྲོར་ཆེ། དོན་ལ་གཅིག་སྟེ་ཁང་ཆུང་དང་ཁང་བུ་དོན་གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་ཙམ་ཡིན། འོན་ཀྱང་ཟངས་དཀར་ཕྱོགས་སུ་ཁང་ཆེན་ལ་ཁང་བ་སྟེ་ཁང་བ་ཁང་ཆུང་ཞེས་འབོད་སྲོལ་ཡང་ཡོད་སྐད།

5 ཞིང་ཁ་བྲེའུ་ཞེས་པའི་དོན་ནི་དཔེ་མཚོན་བྱེད་ཅིག་སྟེ་བྲེའུ་ནི་འབྲུ་རིགས་ཚད་འཇལ་བྱེད་ཀྱི་སྣོད་ཆུང་ཞིག་གི་མིང་ཡིན། དོན་ལ་འབྲུ་རིགས་ཉུང་ཉུང་ཞིག་གི་ས་ཞིང་ཐོབ་དབང་ཡོད་པ་མཚོན་བྱེད་ཙམ་ལས། དངོས་ནས་ཞིང་ཁའི་ཆེ་ཆུང་བྲེའུ་ཙམ་དང་། འབྲུ་རིགས་ཐོབ་ཐང་བྲེའུ་ཙམ་ཞེས་པར་ཐད་ཀར་གོ་བ་ལེན་པ་མིན།

ཕ་མ་དང་ལྷན་དུ་ཁང་ཆུང་དུ་ཟུར་འདུག་བྱེད་རེད། ཁོང་ཚོར་འཚོ་བའི་ལྷ་རྟོག་ཁང་ཆེན་གྱི་གནས་འཛིན་པ་བུ་རྒན་པས་བྱ་དགོས། བུ་རྒན་པའི་འོག་ཏུ་གཅུང་པོ་བུ་གཉིས་ཙམ་གྲྭ་བ་བཟོས་ཀྱང་གྲྭ་བ་ལ་ཞིང་ཆུང་རེའི་ཐོབ་སྐལ་ཡོད། དེ་བཞིན་ཁྱིམ་དེ་ནས་གཅུང་མོ་ཞིག་ཇོ་མོ་ (བཙུན་མ།) བྱས་ཀྱང་ས་ཞིང་གི་ཐོབ་དབང་གོང་ལྟར་ཡིན། འོན་ཀྱང་སྤྱི་ཏིའི་དམངས་ཁྲོད་དུ་ “ཇོ་མོ་ཁྱིམ་གྱི་གཡོག་མོ་ཡིན་”[6] ཞེས་བཤད། དེའི་དོན་ནི་ཕྱུ་མོ་སྤྱི་ཏིའི་ཡུལ་དུ་བཙུན་དགོན་མེད་པ་དང་། དེར་བརྟེན་ཇོ་མོ་ཁྱིམ་དུ་བསྡད་ནས་ལས་ཀ་བྱ་དགོས་བྱུང་བའི་རྐྱེན་གྱིས་ཤོད་སྲོལ་དེ་ལྟར་བྱུང་བ་ཞིག་རེད། གང་ལྟར་ཁང་ཆེན་[7] ནས་བུ་དང་བུ་མོ་སུ་ཞིག་གྲྭ་བ་དང་ཇོ་མོ་བྱས་ཀྱང་། ཞིང་ཆུང་ཞིག་གི་ཐོབ་སྐལ་ཡོད་ལ། ཞིང་ཆུང་གི་མིང་ལ་ཡང་གྲྭ་ཞིང་[8] ཞེས་བཏགས་ཡོད། གྲྭ་བ་ནི་མཆོད་གནས་ཡིན་པ་ལྟར། ཞིང་ཁ་རྨོ་བ་དང་རྔ་བ་སོགས་ཀྱི་སྐབས་ཐོག་མར་གྲྭ་ཞིང་རྨོ་བ་དང་རྔ་བར་བྱེད། དེ་ནས་ཁང་ཆེན། མཐའ་མ་ཁང་ཆུང་ལ་བྱེད། འོན་ཀྱང་གྲྭ་ཞིང་ནི་ཁང་ཆེན་གྱི་གྲྭ་བ་དང་ཇོ་མོ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད། ཚེ་ཡི་འདུ་བྱེད་མ་སྟོང་བར་འཚོ་རྟེན་དུ་སྤྱོར་འཛུགས་ཡིན་ནའང་། གྲྭ་བ་དེ་ཉིད་སྐུ་གཤེགས་ཚེ་སླར་ཡང་གྲྭ་ཞིང་དེ་ཕ་གཞིས་འཛིན་མཁན་གྱི་བུ་རྒན་པར་བདག་པ་ཡིན།

དེ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། ཁང་ཆུང་གི་བདག་དབང་ཡང་ཁང་ཆེན་གྱི་བུ་རྒན་པར་ཡོད་པ་ལས། ཕ་མ་གཉིས་ཀྱིས་གཙོས་ཁང་ཆུང་ནང་འདུག་མཁན་གྱི་གཅུང་པོ་གཅུང་མོ་སུ་ཞིག་ལའང་མེད། རྗེས་སོར་ཕ་མ་གཉིས་སྐུ་གཤེགས་པ་དང་། གཅུང་པོ་དང་གཅུང་མོ་སོགས་བཙུན་པ་དང་བཙུན་མ་བྱེད་པ། ཡང་ན་མནའ་མ་དང་མག་པར་ཕྱིན་པའི་རྗེས་སུ། ཁང་ཆུང་དེ་ཁང་ཆེན་གྱི་བུ་རྒན་པས་དོ་དམ་བྱེད་ཅིང་། དེ་ཡང་རྗེས་སོར་རང་ཉིད་ཀྱི་བུ་རྒན་པར་བག་མར་བསུས་པ་ན། ཕ་མས་རང་ཉིད་ལ་ཇི་ལྟར་བསྐྱབས་པ་བཞིན། ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱུ་ནོར་དང་། ཁང་པ། ས་ཞིང་བཅས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་བུ་རྒན་པར་རྩིས་སྤྲད་ནས་རང་ཉིད་དང་བུའི་ཨ་མ། བུ་རྒན་པའི་འོག་གི་བྱིས་པ་བཅས་ཕྱུ་སོར་རང་གི་ཕ་མ་གཉིས་བཞུགས་སའི་ཁང་ཆུང་དེར་མཉམ་དུ་ཟུར་འདུག་བྱ་དགོས་པ་ཡིན་ནོ། །

6 ཕྱུ་མོ་སྤྱི་ཏིར་ཇོ་མོ་སྡེ་བཙུན་མའི་དགོན་པ་མེད་པ་དང་། དེར་བརྟེན་བུད་མེད་རེ་འགའ་མགོ་རིལ་བྱས། གྱོན་ཆས་དམར་པོ་ཞིག་གྱོན་ནས་ཆོས་པའི་ཚུལ་དུ་སྡོད་པ་ལས་རབ་བྱུང་སོགས་བསྒྲུབ་རྒྱུ་མེད་ཅིང་། ཕལ་ཆེ་བ་ཁྱིམ་དུ་སྡོད་བཞིན་ཡོད་སྐབས། ཇོ་མོ་ནང་གི་གཡོག་མོ་ཡིན་ཞེས་པའི་ཁ་དཔེ་དེ་ལྟར་བྱུང་བ་ཡིན་པར་བཤད།

7 སྤྱི་ཏི་སྟོད་ཀྱི་སའི་ཆ་རང་རིག་ཡུལ་སྡེ་ལ་མཚོན་ན། ཁང་ཆེན་བཅོ་བརྒྱད་ཡོད་ཅིང་། ཁང་ཆེན་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་ཞིང་ཁ་སྡེ་ས་ཞིང་རྣམས་རང་རིག་གྲོང་ཚོའི་མདུན་ལ་མཆིས། དེ་མིན་རྣམས་རང་རིག་གྲོང་ཚོའི་རྒྱབ་ཏུ་ཡོད། ས་ཞིང་དེ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་གཙོ་བོ་ཡང་གྲོང་ཚོའི་མདུན་དུ་ཡོད་པའི་ཁང་ཆེན་གྱི་ས་ཞིང་རྣམས་ས་གཞི་སྙོམ་ཞིང་ཆེ། གཅིག་ཤོས་རྣམས་དེ་ལས་ཆུང་། ཁང་ཆེན་གྱི་ས་ཞིང་དང་ཁང་པ་ལ་ཁྱད་མིང་ཡོད་པ་དེ་འདྲའང་ཡོད། ཁང་ཆེན་ནང་ཚན་ལའང་རིགས་འདྲ་མིན་གསུམ་དུ་དབྱེ་སྲོལ་འདུག

8 སྤྱི་ཏི་ཡུལ་དུ་ཞིང་ཁ་ལའང་གཡུ་ལོ་ཅན་དང་། གུར་གུམ་ཅན། པདྨ་གྲེའུ་སོགས་མིང་འདོགས་འདྲ་མིན་མང་དུ་མཆིས།

གསུམ། ཁང་ཆེན་གྱི་ཐོབ་དབང་ལམ་སྲོལ་གཞན།

ཁང་ཆེན་གྱི་ཐོབ་དབང་ལམ་སྲོལ་གཞན་ཞིག་ནི། ཁང་ཆེན་གྱི་ཕ་རྒྱུད་འཛིན་མཁན་ཁྱིམ་བདག་ལ་བུ་མོ་ཁྲུང་བ་ལས་བུ་གཅིག་ཀྱང་མ་བྱུང་ཚེ། ཕ་ཡི་ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱུ་ནོར་དང་། ས་ཞིང་། ཁང་བའི་ཐོབ་དབང་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དེ་གོང་དུ་བུ་རྒན་པར་ཡོད་ཚུལ་བརྗོད་པ་ལྟར། ཁྱིམ་དེའི་བུ་མོ་རྒན་པར་མག་པ་བསུས་རྗེས་བུ་མོ་རྒན་པ་ལ་རྗེས་སྤྲོད་དགོས་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་ཁང་ཆེན་ཞིག་ལ་བུ་མོ་རྒན་པ་དང་བུ་གཞོན་ཤོས་སུ་སྐྱེས་པའི་གོ་རིམ་བྱུང་ཚེ། དེ་ཡང་ཕ་རྒྱུད་ཀྱི་ནོར་རྫས་དང་། ཁང་བ། ས་ཞིང་བཅས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཐོབ་དབང་དེ་ཁྱིམ་རྒྱུད་དེའི་བུ་ལ་ཡོད་པ་ལས་བུ་མོར་གཏན་ནས་མེད། ཡིན་ནའང་ཁྱད་པར་གཞན་ཞིག་ནི། ཁྱིམ་རྒྱུད་དེའི་བུ་མོ་རྒན་པ་མནའ་མར་འགྲོ་བའི་སྐབས། མ་ཡི་རྒྱན་ཆ་གང་ཡོད་རྣམས་རང་གི་བུ་མོ་རྒན་པར་ཐོབ་པ་ལས་གཞན་དག་ལ་མི་ཐོབ། བུ་མོ་རྒན་ཤོས་མནའ་མར་འགྲོ་ས་དེའང་སྲི་སྲོལ་ལྟར། ཁང་ཆེན་གཞན་ཞིག་གི་བུ་རྒན་ཤོས་ལ་མནའ་མར་འགྲོ་དགོས་པའོ། །

མདོར་ན་སྲི་ཏིའི་ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་སྲོལ་ནང་ཕ་ཡི་ཤུལ་འཛིན་མཁན་དེ་བུ་རྒན་པ་དང་། བུ་མོ་རྒན་པ། ཡང་ན་གཅེན་མོའི་གཅུང་པོ་གསུམ་གང་ཞིག་བྱུང་ཡང་དེ་ནི་ཁང་ཆེན་གྱི་བདག་པོ་ངོ་མ་དེ་ཡིན་ལ། དེར་མ་ཟད་ཁང་ཆུང་གི་བདག་པོ་ངོ་མ་དེའང་ཡིན། དེ་ཡང་ཕ་མ་གཉིས་ཀྱི་མཉམ་ཁང་ཆུང་དུ་བཞུགས་མཁན་གཅུང་པོ་དང་གཅུང་མོ་དག་གིས་ཁང་ཆུང་དེར་སྡོད་པའི་རིང་དུ། གཅུང་པོས་མནའ་མ་བསུ་བ་དང་། གཅུང་མོས་མག་པ་ལེན་པའི་རིགས་གཏན་ནས་བྱེད་མི་རུང་། གལ་སྲིད་སྲི་སྲོལ་དེ་དང་འགལ་བར་གྱུར་ཚེ། གོང་གསལ་ལྟར་ཞིང་ཁ་བྲེའུ་རེའི་ནོར་སྐལ་ཙམ་ལས། ཁང་ཆུང་དེར་འདུག་པའི་ཐོབ་ཐང་མེད། དེར་བརྟེན་འཚོ་རྟེན་ས་ཞིང་དང་གནས་མལ་ཁང་བ་བཅས་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཐབས་འཚོལ་བྱེད་པ་ལས། ཁང་ཆེན་གྱི་གཅེན་པོ་དང་ཁང་ཆུང་དུ་བཞུགས་པའི་ཕ་མ་བཅས་སུ་ལའང་རེ་བཙོལ་བྱེད་ས་མེད་པ་ནི། གནའ་བོའི་སྲི་ཏིའི་ཡུལ་གྱི་ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་ཀྱི་སྲི་སྲོལ་[9] དེའོ། །

---

[9] སྲི་སྲོལ་འདི་དག་རྒྱལ་དུས་གང་ཞིག་གི་སྐབས་བྱུང་བ་ལའང་བསམ་གཞིགས་བྱ་དགོས་པ་ཞིག་རེད། སྤྱིར་ལ་དྭགས་སུ་སྔོན་སྲོལ་ཁག་ཅིག་གི་བཅོས་བསྒྱུར་དེ་རྒྱལ་པོ་སེངྒེ་རྣམ་རྒྱལ་སྐབས་བྱུང་ཡོད་པ་འདྲ། དེ་ཚུལ་ཞིག་ནི་ “ སེངྒེ་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་ཀྱང་ཞྭ་གཅིག་གི་སྲོལ་བཏོད། དེ་ལ་སེངྒེ་ཞྭ་ཚོག་ཅན་ཟེར་ཞིང་། རྒྱལ་པོས་ཞྭ་དེ་བསྐྲངས་ནས་བསྟམས་པ་དང་། མི་མང་ཚང་མས་བལྟབས་ཏེ་གྱོན་པ་ཡིན་ནོ། ། ” ཞེས་མར་ཡུལ་ལ་དྭགས་ཀྱི་སྔོན་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་དུ་འབྱུང་བ་དང་། ཡང་ “ ལ་དྭགས་ཀྱི་གོས་ལ་རྒྱལ་པོ་སེངྒེ་རྣམ་རྒྱལ་གྱི་སྐབས་སུ་བཅོས་བསྒྱུར་ཐེབས་ཤིང་ ” ཞེས་པར་གཞིགས་ཚེ། ཞྭ་ལས་གཞན་པའི་གྱོན་ཆས་ལའང་བཅོས་བསྒྱུར་ཕྱིན་པ་

བཞི། ས་ཁང་ལམ་ལུགས་འདི་རྒྱལ་ཁྲིམས་ལ་འབྲེལ་བ་ཡོད་ཚུལ།

སྤྱི་ཧྲེའི་ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ཉིད་སྤྱི་ཧྲེ་ཡུལ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། ལ་དྭགས་སྟོད་གཤམ་སོགས་ལ་དྭགས་ཀྱི་ཡུལ་རྣམས་སུའང་ལམ་སྲོལ་དེ་གཅིག་མཚུངས་སུ་ཡོད། དེ་ཡང་ལ་དྭགས་ཀྱི་མཁས་དབང་བཀྲ་ཤིས་རབ་རྒྱས་ཀྱིས "ཡུལ་གང་དུ་སོང་ཡང་སྲོན་སྲོལ་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་ཡིན། དེ་ནང་བཞིན་ལ་དྭགས་སུ་ཡང་སྲོན་སྲོལ་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་དོ། ། སྲོན་སྲོལ་འདི་ཀུན་ལ་སྲོན་དུས་སུ་རྒྱལ་ཁྲིམས་དང་ཡུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་གོ་གནས་ཐོབ་ཡོད།"[10] ཅེས་དང་། "འདིར་ལ་དྭགས་པའི་འཇིག་རྟེན་བྱ་བའི་སྐོར་གྱི་སྲོན་སྲོལ་ཁ་ཤས་བརྗོད་ན། དང་པོ་ལ་དྭགས་འདིར་ཕ་མའི་རྒྱུ་ནོར། ཞིང་། ཁང་པ། རྟ་གཡག་སྒོ་ཕྱུགས། རྒྱུ་ཅ་ལག་རྣམས་བུ་ཆེ་ཤོས་དེ་ལ་ཐོབ་པའི་སྲོལ་ཡོད་པ་ཡིན། སྲོལ་འདི་བཞིན་ཕ་མ་གཉིས་ལ་བུ་མེད་ན་བུ་མོ་ཆེ་ཤོས་ལ་ཞིང་ཁང་ཐོབ་པ་ཡིན།"[11] ཞེས་པས་ནུབ་ཧྲེ་སྨད་ལ་ཡའི་ལ་དྭགས་ལྗོངས་ཀྱི་ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་ཇི་ལྟར་ཡིན་པ་དེ་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད། དེ་བཞིན་ཟངས་དཀར[12] ཡུལ་དུའང་ས་ཁང་བདག་དབང་ལམ་ལུགས་དེ་གོང་གསལ་སྤྱི་ཧྲེ་དང་། ལ་དྭགས་ཡུལ་ལྟར་ཡོད་པ་ནི། ཟངས་དཀར་ཚེ་རིང་བཀྲ་ཤིས་ཀྱིས "ཅི་ཙམ་གྱིས་སྲོལ་བཟང་ལུས་ཡོད་པ་ལྟར། སྲོལ་ངན་ཁ་ཤས་ཀྱང་འགོག་མ་ཐུབ་པར་ཡོད། དཔེར་ན། ད་དུང་ཡང་བརྒྱ་ཆ་དྲུག་ཅུ་རེ་ལྷ་ཙམ་སྔོན་ལྟར། བུ་དང་བུ་མོ་རྒན་པས་ཕ་མེས་ཀྱི་ས་ཞིང་ལ་བདག་བཟུང་བྱས་ནས

ཤེས། དེ་མཚུངས "སྲོན་བུད་མེད་རྣམས་ཀྱིས་ན་གླན་འདོགས་སྲོལ་མེད་ཀྱང་སྐབས་ཤིག་རྒྱལ་མོ་ཞིག་གི་སྐན་ལ་སྣུན་ཟུག་བྱུང་། དེ་ཕྱིར་ན་གླན་ཆུང་ངུ་ཞིག་མཛད་ནས་བསྣམས། རྗེས་སུ་དམངས་ཁྲོད་ཀྱི་བུད་མེད་རྣམས་ཀྱིས་མཛེས་པར་མཐོང་ནས་ན་གླན་གྱོན། དེ་ནས་རིམ་བཞིན་ཆེ་རུ་བྱས་ནས་ད་ལྟའི་ན་གླན་འདི་ལ་གྱུར་པ་ཡིན།" ཞེས་པ་སོགས་ལ་བརྟག་ཚེ་ལ་དྭགས་རྒྱལ་སྲིད་སྐབས་ལམ་སྲོལ་ཇི་སྙེད་ཅིག རྒྱལ་པོས་རང་གིས་བསམ་བཞིན་དམངས་ཁྲོད་དུ་སྤེལ་ནས་བྱུང་བ་དང་། ཁ་ཅིག་དམངས་ཁྲོད་ནས་ཡར་རྒྱལ་པོའི་ཅི་མཛད་ལ་དཔེ་བལྟས་ནས་བྱུང་བའི་རིགས་ཀྱང་ཡོད་པ་འདྲ། གོང་གསལ་ལུང་ཁུངས་རྣམས་ནི་ཕྱི་ལོ་ *༡༩༨༨* ལོའི་ཤེས་རབ་ཟོམ་ཤོག་གྲངས་ ༤༠ དང་། ཕྱི་ལོ་ *༡༩༧༦* ལོའི་ལོ་འཁོར་དཔེ་དེབ་ཤོག་གྲངས་ *༢༡* ཐོག་གསལ་བས་ཞིབ་ཏུ་ཤེས་འདོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་དེར་གཟིགས་པར་འཚལ།

10 ཇམ་མྱུ་ཀཤྨི་མིར་གྱི་བཟོ། *༡༩༧༧* ལོའི་ལོ་འཁོར་གྱི་དཔེ་དེབ་ཤོག *༧༦* ཐོག་གསལ།

11 གོང་གསལ་དཔེ་དེབ་དེ་ཤོག་གྲང་ *༧༦-༧༧* བར་གསལ།

12 དེང་སྐབས་ཟངས་དཀར་ལའང་ལ་དྭགས་ཀྱི་སྙུས་འབོད་སྲོལ་ཞིག་འདུག་ཀྱང་། འདི་ལ་ནི་ཟངས་དཀར་བཀྲ་ཤིས་ཚེ་རིང་གིས " དེ་ཡང་རི་བོ་གངས་ཅན་གྱི་ནུབ་ཕྱོགས་མངའ་རིས་སྐོར་གསུམ་དུ་གྲགས་པའི་ནང་ནས། མར་ཡུལ་ལ་དྭགས། སྤྱི་ཏི། གར་ཞ། ཟངས་དཀར་གསུམ་སྐོར་ཚོ་གཅིག་ཏུ་བཞག་པ"ཞེས་པའི་དོན་ལྟར། ལ་དྭགས་དང་ཟངས་དཀར་གྱི་མིང་སོ་སོར་བྲིས་པའང་དེ་ལྟར་རོ། །

ཆུང་བ་ཀུན་ལ་མ་བགོས་པར་བཞག་འདུག"[13] ཅེས་ཁོང་གི་རྩོམ་ཡིག་ཟངས་དཀར་གྱི་སྐྱི་ཚོགས་ནང་དུ་འགྱུར་བྱ་ཞེས་པ་ཏུ་གསལ།

འོན་ཀྱང་སྐྱི་རྡིའི་ཡུལ་གྱི་ས་ཁང་བདག་དབང་ལམ་སྲོལ་དེ་ཉིད་སྔོན་དུས་ཞང་ཞུང་[14] ཁྲི་སྡེ་སྟོད་སྨད་བར་གསུམ་དུ་འབོད་པའི་ཡུལ་ཁག་གསུམ་སྟེ། གར་ཞྭ་དང་། སྐྱི་རྡི། ཁུ་ནུ་གསུམ་གྱི་ཁྲོད་ཁྲི་སྡེ་བར་བ་སྟེ་སྐྱི་རྡིའི་ཡུལ་ཁོ་ནར་མ་གཏོགས། གར་ཞྭ་དང་། ཁུ་ནུའི་ཡུལ་ཁག་གཉིས་སུ་མི་སེར་གྱི་ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་སྲོལ་དེ་ལྟ་བུ་ཞིག་བྱུང་མེད་པ་དེས། ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ནི་དེའི་སྐབས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དབང་སྒྱུར་གྱི་རྒྱལ་ཁྲིམས་ལམ་ལུགས་ལ་འབྲེལ་བ་དམ་ཟབ་ཡོད་པ་གསལ་པོར་རྟོགས་ཐུབ་པ་ཞིག་རེད།

གཞན་དུ་ན་འབངས་མི་ཁྱིམ་ཁྲོད་དུ་བུ་བར་བ་གྲྭ་བ་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་ཤིག ལ་དྭགས་རྒྱལ་སྲིད་ཀྱིས་ཡུན་རིང་དབང་བསྒྱུར་བའི་ཡུལ་སྡེ་སྐྱི་ལ་ཐུན་མོང་དུ་དར་སྲོལ་གྱུར་པ་དེའང་། རྒྱལ་པོ་གང་ཞིག་གི་སྐབས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁྲིམས་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་ཡོད་མེད་ལ་བརྟག་དགོས། ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་སེངྒེ་རྣམ་རྒྱལ་སྐབས་ "ལ་དྭགས་གང་པོ་ནས་བཙུན་ཁྲལ་བསྡུ་རྒྱུའི་བཀའ་སྩོལ། དེར་བརྟེན་ལ་དྭགས་སྟོད། གཤམ། བྱང་ཐང་། ཞུམ་ར། ཟངས་དཀར། སྤལ་ཡུལ་བཅས་ནས་བཙུན་པ་བསྡུས་པས་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ལྔ་བརྒྱ་ལོངས།"[15] ཞེས་གསལ་ཞིང་། བཙུན་པ་འདི་དག་སྐབས་དེར་རྒྱལ་པོའི་དབུ་བླ་འབྲུག་པ་དཀར་བརྒྱུད་ཀྱི་སྟག་ཚང་རས་པས་ཧེ་མི་བྱང་ཆུབ་བསམ་གླིང་དགོན་ཆགས་བཏབ་[16] རྗེས་བསྡུས་པ་ཞིག་ཡིན། དེ་ཚུལ་རྣམ་ཐར་དུ་ "དེའི་ཞབས་འབྲིང་དུ་མངའ་འོག་ནས་བན་ཁྲལ་ཅི་དགོས་བསྡུ་བ་སའི་བདག་པོའི་ལུགས་སྲོལ་དུ་སྣང་ཡང་། ས་ཐག་རིང་བ་རྣམས་སྙིང་ལས་སུ་གྱུར་ངོགས་ལ་ཐགས་སྟོད་གཤམ་ནས་གྲྭ་ཁྲལ་ཆེ་ལོང་ཙམ་བསྡུས་པ་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ལྔ་བརྒྱར་ལོངས་པའི་སློབ་དཔོན་དུ་དབོན་པོ་ཐར་པའི་ལམ་སྟོན་བསྐོས།"[17] ཞེས་པ་ལྟར། བན་ཁྲལ་ཞིག་རྒྱལ་པོ་སེངྒེ་རྣམ་རྒྱལ་སྐབས་ལ་དྭགས་སྟོད་གཤམ་སོགས་ནས་བསྡུས་ཡོད་པ་དང་། དེའི་སྲོལ་བཞིན་ཆོས་རྒྱུད་གཞན་དག་གིས་ཀྱང་རང་ཁོངས་མངའ་ཞབས་ནས་བཙུན་ཁྲལ་

---

13 ཛམ་མུ་ཀཤྨིར་གྱི་བཟོ། ༡༩༩༦ ལོའི་ཤེས་རབ་ཟློམ་གྱི་དཔེ་དེབ་ཤོག་གྲངས་ ༡༠ ཐོག་གསལ།

14 ཛམ་མུ་ཀཤྨིར་གྱི་བཟོ། ༡༩༩༨ ལོའི་ཤེས་རབ་ཟློམ་གྱི་དཔེ་དེབ་ཤོག་གྲངས་ ༡༠ ཐོག "ཁྲི་སྡེ་སྟོད་སྨད་གར་ཞ། ཁུ་ནུ། སྐྱི་རྡི་" ཞེས་བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་ཀྱི་རྩོམ་ཡིག་ལ་དྭགས་ཀྱི་ས་གཞི་ཆགས་ཚུལ་ཞེས་པར་གསལ།

15 དགོན་རབས་ཀུན་གསལ་ཉི་སྣང་ཤོག་བུ་ ༡༢༡ ཐོག་གསལ།

16 དགོན་པ་འདི་ཉིད་བླ་མ་སྟག་ཚང་ (༡༥༧༡-༡༦༥༡) རས་པས་ཕྱི་ལོ་ ༡༦༣༠ ནང་ཕྱག་བཏབ། རྣམ་ཐར་དུ་ "དགུང་ལོ་ང་བདུན་པ་རབ་ཞྭོས་ཏེ་སྟོན་རའི་ཚེས་དགེ་བའི་ཉིན་རྗེ་གོད་ཚང་པའི་སྒྲུབ་གནས་ཧེ་མིར་གཙུག་ལག་ཁང་སྒྲུབ་སྡེ་དང་བཅས་པ་བཏབ།" ཅེས་འབྱུང་།

17 ཨོ་རྒྱན་པ་སྟག་ཚང་རས་པ་ངག་དབང་རྒྱ་མཚོའི་རྣམ་ཐར། མགུར་འབུམ། ལམ་ཡིག་བཅས་བཞུགས་པའི་དཔེ་དེབ་ཤོག་གྲངས་ ༤༡-༤༢ བར་གསལ།

བསྟུས་པའི་ལམ་ལུགས་ཤིག་རིམ་བཞིན་དར་སྤྲོལ་བྱུང་བའི་ཉེར་ལེན་ལ་བརྟེན། མི་ཁྲིམ་རེ་ནས་བུ་གྲན་པ་ལས་གཞན་རྣམས་གྲྭ་བ་བཟོ་དགོས་གྱུར་མིན་དཔྱད། གང་ལྟར་བན་ཁྲལ་བསྡུ་དགོས་ཀྱི་གནས་སྟངས་ཤིག སྔ་སོར་རྒྱལ་དུས་སྐབས་སུ་བྱུང་ཡོད་པ་དེས་ཤུགས་རྐྱེན་ཐྲན་བུ་ཐེབས་ཡོད་པར་སྙམ།

༤། དུས་རབས་བཅུ་བདུན་སྐབས་ཀྱི་སྤྱི་ཏིའི་ཆབ་སྲིད་དབང་སྒྱུར།

ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་སེང་གེ་རྣམ་རྒྱལ་[18] གྱིས་སྤྱི་ལོ་ ༡༥༩༠ ལོར་རྒྱལ་སྲིད་མཛད། རྒྱལ་པོ་འདིས་པུ་ཧྲེངས། གུ་གེ། ཟངས་དཀར། པུ་རིགས་ (བོད་རིགས་) སོགས་དབང་དུ་བསྡུས་ཏེ་རྒྱལ་སྲིད་རྒྱ་བསྐྱེད་པ་དེ་ནས་སྤྱི་ཏིའི་ཡུལ་ལུང་འདི་ཉིད་ལ་དྭགས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་ཤིག་ཏུ་གྱུར། སྤྱི་ཏི་ཏ་བོའི་གྲོག་ཟུར་གྱི་མཆ་ཐང་ཞིག་གི་ཁར། "སེང་གེ་ཁ་འབབ་སྒྲུབ་པའི་གནས་ནས། ཕོ་བྲང་ཆེན་པོ་དཔལ་མཁར་རྩེར་ཆོས་རྒྱལ་ཆེན་པོ་སེང་གེ་རྣམ་རྒྱལ་དེ་མི་མཐུན་ཕྱོགས་ལས་རྒྱལ་གྱུར་ཅིག"[19] ཅེས་བྲིས་ཡོད། འདིས་སྐབས་དེ་ཙམ་ན་སྤྱི་ཏི་རྒྱལ་སྲིད་ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་སེང་གེ་རྣམ་རྒྱལ་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་འོག་ཡོད་པ་གསལ་པོར་མཚོན་ཐུབ།

དེ་རྗེས་རྒྱལ་སྲིད་སྲས་ཆེ་བ་བདེ་ལྡན་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་བསྐྱངས་ཤིང་། སྲས་བར་པ་རབ་ཏུ་བྱུང་། ཆུང་བ་བདེ་མཆོག་རྣམ་རྒྱལ་ལ་སྤྱི་ཏི་དང་། ཟངས་དཀར་གཏད་ནས་མངའ་མཛད། སྐབས་དེ་ན་བདེ་མཆོག་རྣམ་རྒྱལ་ཟངས་དཀར་དཔའ་གཏུམ་[20] དུ་བཞུགས་

---

18 རྒྱལ་པོ་འདིའི་སྲིད་ལོ་ཐད་ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་སྣ་བ་ཚོའི་བར་བཞེད་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་མང་། ལ་དྭགས་རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་ན། སྤྱི་ལོ་ ༡༥༨༧ ལ་འཁྲུངས་ཤིང་། སྤྱི་ལོ་ ༡༥༩༥ བར་ཆབ་སྲིད་མཛད་དེ་མི་ལོ་ཉེར་བདུན་ཙམ་ལ་སྲིད་བསྐྱངས་པར་བཤད། ལ་དྭགས་དེབ་ཐེར་དུ་སྤྱི་ལོ་ ༡༨༡༨ ལ་ཁྲིར་འཁོད་པ་དང་ ༡༨༤༢ ལོར་གཤེགས་པར་བཤད། ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཀུན་གྱིས་རྒྱལ་སྲིད་སྐྱོང་བའི་དཀར་ཆག་ཅེས་པ་ལས་ ༡༥༩༠ ཁྲིར་འཁོད་དེ་སྤྱི་ལོ་ ༡༨༢༠ བར་སྲིད་བསྐྱངས་པར་བཤད། ལོ་ཚིགས་ཕྱི་མ་འདི་དག་པར་སྙམ། འཇར་མན་གྱི་མཁས་དབང་ཕེ་རེང་ཀེ་དང་། ལ་དྭགས་ཀྱི་མཁས་དབང་བཀྲ་ཤིས་རབ་རྒྱས་སོགས་ཀྱིས་ཀྱང་ལོ་ཚིགས་འདི་ལ་ངོས་འཛིན་མཛད་འདུག

19 ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་ཤོག་གྲངས་ ༣༧༡-༣༧༢ བར་བཀོད་ཡོད།

20 དཔའ་གཏུམ་ལ་འབྲི་ཚུལ་མི་འདྲ་ཡོད་ཀྱང་། རྒྱལ་ས་འདི་ཉིད་ལ་དྭགས་རྒྱལ་རྒྱུད་ཚོས་ཀྱང་བཞུགས་གནས་སུ་མཛད་ཡོད་པ་ནི། ཟངས་དཀར་ཆོས་འབྱུང་གསལ་བའི་མེ་ལོང་དུ་ "འབར་གདན་དགོན་གྲུབ་ཆེན་བདེ་བ་རྒྱ་མཚོའི་སྐུ་དུས་སུ་ཆོས་རྒྱལ་བདེ་མཆོག་རྣམ་རྒྱལ་སྐུ་དུས་ནས་བརྒྱུད་གྲྭའི་སྐུ་རིམ་མཛད་པར་མངོན། དཔའ་བདུན་རྒྱལ་པོ་བདེ་མཆོག་རྣམ་རྒྱལ་སྐབས་སུ་ཆོས་རྗེ་ངག་དབང་རྒྱལ་མཚན་ཡང་དགོན་འདིར་ཕེབས་ནས་རྒྱལ་བློན་འཁོར་བཅས་ལ་བཀའ་ཆོས་བཀའ་དབང་གིས་སྨིན་པར་མཛད། "ཅེས་པས་རྟོགས།

ཏི་ཟངས་དཀར་གྱི་ཡུལ་དང་། སྤྱི་ཏིར་ཡང་དབང་སྒྱུར་བཞིན་པའི་སྐོར་མར་ཡུལ་ལ་དྭགས་ཀྱི་སྔོན་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་དུ་འཁོད་འདུག[21] ཀྱང་། རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་ན། "ཆུང་བ་བདེ་མཆོག་རྣམ་རྒྱལ་ལ་སྤྱི་ཏི་གསོལ་སྐལ་དུ་གནང"[22] ཞེས་པ་ལས་ཟངས་དཀར་སྐོར་མི་གསལ། གང་ལྟར་སྐབས་དེ་ཙམ་ན། སྤྱི་ཏི་འདི་ཉིད་ལ་དྭགས་གླེ་ཆེན་དཔལ་མཁར་གྱི་རྒྱལ་སྲིད་འོག་རྒྱལ་ཕྲན་གྱི་ཚུལ་དུ་གནས་པ་ཤེས་ཐུབ།

ལ་དྭགས་རྒྱལ་རབས་ཉེར་དྲུག་པ་ཉི་མ་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་(1680-1720)བཙུན་མོ་ཆེན་མའི་སྲས་བདེ་སྐྱོང་རྣམ་རྒྱལ་ལ་གླེ་ཆེན་དཔལ་མཁར་གྱིས་རྒྱལ་སྲིད་གཏད་པ་དང་། བཙུན་མོ་ཆུང་མ་སྟེ་བོད་རིགས་ནས་བསུས་པའི་ཟེ་ཟེ་ཁ་ཏུན་གྱི་སྲས་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་ལ་བོད་རིགས[23] དང་སྤྱི་ཏི་སྩལ། ལ་དྭགས་རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་དུ་རྒྱལ་པོ་ཉི་མ་རྣམ་རྒྱལ་སྐབས་བོད་རིགས་དང་། ཟངས་དཀར། སྤྱི་ཏི། ལུང་ཁག་གསུམ་པོ་བཙུན་མོ་ཆུང་མའི་སྲས་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་ལ་སྦྲད་ཚུལ་གསལ་ཡང་། ཡམ་ལེ[24] ཆིངས་ཡིག་ལྟར་བྱས་ན། བོད་རིགས་དང་སྤྱི་ཏི་གཉིས་མ་གཏོགས་ཟངས་དཀར་གསལ་མེད་པས་བརྟག

གང་ལྟར་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་བོད་རིགས་དང་སྤྱི་ཏིའི་ཡུལ་གཉིས་གླེ་ཆེན་དཔལ་མཁར་གྱི་རྒྱལ་སྲིད་འོག་རྒྱལ་ཕྲན་ཚུལ་དུ་སྤྱི་ལོ་ ༡༧༥༨ བར་ཏེ་སྐུ་མ་གཤེགས་བར་དབང་བསྒྱུར། མུལ་བེ[25] རྒྱལ་པོ་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་སྤྱི་ཏིར་དབང་བསྒྱུར་པའི་ཤེས་བྱེད་

---

21 མར་ཡུལ་ལ་དྭགས་ཀྱི་སྔོན་རབས་ཀུན་གསལ་མེ་ལོང་ཤོག་གྲངས་ ༢༢༢ ཐོག་གསལ།

22 ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་ཤོག་གྲངས་ ༣༦༧ ཐོག་ཏུ་གསལ།

23 ཡམ་ལའི་ཆུ་རྒྱུད་ནས་དུ་ཞི་ལ་ཐུག་དང་། རང་ལྗུམ་ནས་སུ་རུ་ཆུ་དང་སེནྡྷེ་ཁ་འབབ་འདྲེས་མཚམས་ཀྱི་ཡུལ་མིང་ལ་བོད་རིགས་ (པུ་རིག) ཟེར། མི་གྲངས་ ༡༡༥༠༠༠ ཡོད་ཅིང་། ཡུལ་མི་ཚང་མས་བོད་སྐད་རྙིང་བ་བཤད། ཕྱི་ལོ་ ༡༥༩༠ ཙམ་དུ་དཀར་རྩེ་དྲུང་པ་རྒྱལ་པོ་བོད་དུ་ཕེབས་ནས་ནང་ཆོས་སློབ་གཉེར་གནང་སྟེ་ཕྱིར་བོད་རིགས་ལ་ལོག་རྗེས། ཕ་ཁ་དང་། མུལ་བེ། ཤར་སྒོ་ལའི་དགོན་པ་བཞེངས། ཕྱི་ལོ་ ༡༦༢༠ ལོར་ རྒྱལ་བ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་སྐུ་ཕྲེང་བཅུ་བཞི་བ་མཆོག་ཡུལ་དེར་ཕེབས་པ་སོགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་ཕྲ་ཤེས་འདོད་པ་རྣམས་ཀྱིས། ལ་དྭགས་བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་བྲིས་པའི་རྩོམ་ཡིག བོད་རིགས་ཀྱི་ཆོས་འབྱུང་དང་ཤེས་རིག་ཅེས་པ་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༨ ལོའི་ལ་དྭགས་ཀྱི་ལོ་འཁོར་དཔེ་དེབ་ ༩༡ - ༩༥ བར་གཟིགས་པར་འཚལ།

24 ཡམ་ལེ་ཞེས་པ་ནི་ལ་དྭགས་ཀྱི་ཤར་ཕྱོགས་ན་ཡོད་པའི་བྱང་ཐང་ལ་ཟེར། ཡུལ་འདིར་ཤིང་ཡམ་བུ་ཆུ་དང་སྤང་མང་པོ་ཡོད་པས་དེ་ལྟར་མིང་ཐོགས་སྐད། བརྒྱ་ཕྲག་བཅུ་བཞིའི་ནང་ཕྱུགས་འཚོ་མཁན་རེ་ཟུང་མ་གཏོགས་མེད་པ་འདྲ། བརྒྱ་ཕྲག་བཅོ་ལྔའི་ནང་བླ་མ་སྟག་ཚང་རས་པས་ཐུགས་བཀོད་ལྟར། ཡམ་ལེ་རུ་དགོན་པ་བཞེངས། ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་སེང་གེ་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་རྒྱལ་སྲིད་སྐྱོང་སྐབས། རྒྱལ་པོ་གླེ་དཀྱུན་ས་དང་། ཡམ་ལེ་དབྱར་ས་མཛད་ནས་བཞུགས་སྟབས་དགོན་པ་རྒྱལ་པོའི་སྐུ་མཁར་ལྟ་བུ་ཞིག་ཀྱང་ཆགས། རྒྱལ་པོས་མི་ཁྱིམ་སྐོར་ཞིག་ཡམ་ལེར་སྒོ་ཕྱུགས་འཚོ་སྐྱོང་ཕྱིར་བཙུགས་པས་འཕེལ། བརྒྱ་ཕྲག་བཅོ་བརྒྱད་པའི་ནང་ལ་དྭགས་སྟོད་གཤམ་སོགས་ཀྱི་རྒྱལ་བློན་རྣམས་གནས་དེར་འཛོམས་ནས་ལ་དྭགས་ནང་འཁྲིག་གི་ཚོགས་འདུ་ཆེན་པོ་ཞིག་བསྐངས། དེར་ཡིག་ཆ་ཁག་ཏུ་ཡམ་ལེ་ཚོགས་འདུ་ཆེན་མོ་དང་ཡམ་ལེའི་ཆིངས་ཡིག་ཅེས་ཀྱང་འབྱུང་།

གཞན་ཞིག་ནི། སྤྱི་ཏིའི་སྐྱིད་གླིང་ནོ་ནོ་བསོད་ནམས་དབང་འདུས་གཟིམ་ཤག་གི་ཆོས་དཔེ་ལག་བྲིས་མ་ཞིག་གི་མཇུག་བྱང་དུ། “ཕོ་བྲང་ཆེན་པོ་ལྷ་ལྡན་སྲུལ་པོ་རྩེར། ། ཆོས་རྒྱལ་ཆེན་པོ་བཀྲ་ཤིས་རྣལ་རྒྱལ་གྱི་དབུ་རྨོག་མཐོ་ཞིང་ཆབ་སྲིད་རྒྱས་གྱུར་ཅིག ཁོང་གི་ཆབ་སྲིད་བཟང་པོའི་སྤྱི་ཏི་འདིར། རྫོང་མཐོ་ལ་བཙན་པ་བྲག་མཁར་རྩེར། མཁར་དཔོན་ཆེན་པོ་ནོ་ནོ་བསྟན་སྐྱོང་གི་སྐུ་ཚེ་བརྟན་གྱུར་ཅིག ”[26] ཅེས་པས་གཞལ་ཐུབ།

དེ་རྗེས་སྤྱི་ཏི་དང་བོད་རིགས་གཉིས་སྐར་ཡང་གླེ་ཆེན་དཔལ་མཁར་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཚེ་དབང་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་དབང་བསྒྱུར་འོག་ཚུད་པ་ནི། སྤྱི་ཏིའི་མཆ་ཐང་ཞིག་ཏུ་རྒྱལ་ས་ཆེན་པོ་ “གླེ་ཆེན་དཔལ་མཁར་ཆོས་རྒྱལ་ཆེན་པོ་ཚེ་དབང་རྣམ་རྒྱལ་གྱི་དབུ་རྨོག་མཐོ་ཞིང་ཆབ་སྲིད་རྒྱས་གྱུར་ཅིག”[27] ཅེས་བྲིས་ཡོད། དེ་ནས་རིམ་བཞིན་ཞང་ཧྲི་དང་། ཁུ་ནུ་རམ་ཕུར། ཐོ་ར་ཕར། སིག་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་གཅིག་རྗེས་གཅིག་འཕྲོར། སྤྱི་ཏིའི་ནང་བཙོམ་འཕྲོག་སོགས་ཀྱི་དབང་ཤུགས་སླེབས་ཡོད་ཀྱང་། དོན་ལ་སྤྱི་ཏི་མི་དམངས་རྣམས་ནས་ལ་དྭགས་ཀྱི་ཐུར་ཁྲིམས་ལམ་སྲོལ་ལ་བརྩི་སྲུང་བྱས་ཡོད་ཚུལ་ཡིག་ཆ་ཁག་དུ་མར་གསལ།

མངོར་ན་ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་སེང་གེ་རྣམ་རྒྱལ་(1590)ནས། སྤྱི་ལོ་ ༡༨༩༦ ལ་དབྱིན་གཞུང་གིས་སྤྱི་ཏི་གར་ཞ་གཉིས་ཀྲང་ར་རྫོང་ཁོངས་སུ་མ་བཏང་བར་མི་ལོ་ཉིས་བརྒྱ་ལྷག་ཅིག་རེད། སྤྱི་ཏིའི་ཡུལ་འདི་ཉིད་ལ་དྭགས་གླེ་ཆེན་དཔལ་མཁར་གྱི་རྒྱལ་སྲིད་འོག་ཐེངས་གཉིས་ལ་བསྡད་པ་དང་། དེ་བཞིན་གླེ་ཆེན་དཔལ་མཁར་གྱི་མཁར་བུའི་རྒྱལ་སྲིད་འོག་ཏུའང་ལན་གཉིས་ལ་བསྡད། ཕྱིས་སྤྱི་ཏི་འདི་ཉིད་དབྱིན་ཇིའི་དབང་སྒྱུར་འོག་ཚུད་ཀྱང་། སྔར་གྱི་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་སོགས་ལ་དམིགས་བསལ་འགྱུར་བ་མ་བཏང་བར་བཞག་ཡོད་པ་ནི། “ སྔོན་ལ་དྭགས་རྒྱལ་དུས་སུ་སྤྱི་ཏིའི་དབུས་གྱུར་བྲང་མཁར་ཁབ་ཏུ་སྡོད་པའི་མཁར་དཔོན་གྱི་འོག་ཏུ་ཡོད་པའི་ནློན་པོའི་གྲས་ཀྱི་སྤྱི་ཏི་ནོ་ནོ་བྱ་བ་ཡོད་པ་ཡིན། དབྱིན་ཇིའི་ཆབ་འོག་ཏུ་ཞུགས་ནས་ཀྱང་ཐོབ་ཐང་ཕལ་ཆེར་སྔར་བཞིན་མཆིས”[28] ཞེས་དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ལོ་རབས་ཉི་ཤུའི་ནང་ལ་དྭགས་པ་བསོད་ནམས་

25 ཞུལ་བེ་འདི་ཉིད་གོང་གསལ་བོད་རིགས་(ཕུ་རིག) ཞེས་པའི་ཡུལ་ཁོངས་སུ་ཡོད་པ་དང་། ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་ལྷ་ཆེན་ཉི་མ་རྣམ་རྒྱལ་སྐབས་སུ་ཞུལ་བེ་ཏུ་དགའ་ལྡན་ལྷ་རྩེ་ཞེས་པའི་སྐུ་མཁར་ཞིག་བརྩིགས་ཏེ། བཙུན་མོ་ཆུང་བའི་སྲས་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་ལ་མཁར་དེ་གཏད་ནས་བོད་རིགས་དང་སྤྱི་ཏི་གཉིས་ལ་དབང་བསྒྱུར་དུ་བཅུག མཁར་དེའི་མིང་ལ་ཞུལ་བེ་མཁར་དང་། དངུལ་མདོག་མཁར་ཡང་ཟེར།

26 སྤྱི་ཏིའི་མཁར་དཔོན་གྱི་མི་རྒྱུད་སྐྱིད་གླིང་ནོ་ནོ་ཚེ་རིང་དབང་འདུས་ཀྱི་མཆོད་ཁང་དུ་བཞུགས་པའི་ཆོས་དཔེ་ཞིག་གི་མཇུག་བྱང་དུ་བྲིས་ཡོད།

27 སྤྱི་ཏི་ཡུལ་གྱི་མཆ་ཐང་ཞིག་ཏུ་རིང་ཚད་ཁྲི་གཉིས་ཙམ་ཡོད་པའི་རྡོ་ལེབ་ནར་མོ་ཞིག་གི་ཐོག་བྲིས་ཡོད།

28 ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་ཤོག་གྲངས་ ༣༢༧ ཐོག་ཏུ་གསལ།

ཚེ་བརྟན་གྱིས་སྨྲི་ཏིར་ཆེད་དུ་རྟོག་ཞིབ་བགྱིས་ཏེ་བྲིས་ཡོད།

དེས་ན་གོང་གསལ་ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ཉིད་རྒྱལ་ཁྲིམས་ལ་འབྲེལ་བ་ཅི་ཞིག་ཡོད་དམ། དེ་ཡང་ལ་དྭགས་པ་བཀྲ་ཤིས་རྡོ་རྗེས"ལ་དྭགས་ནང་པ་ཡོངས་ཀྱི་ཕ་མའི་ས་གཞིས་དང་རྒྱུ་ནོར་ཅི་ཡོད་ཨ་ཇོ་ཆེན་མོར་ཐོབ་པའི་ཆོར་ཡོད་པས། གཞན་ནུ་བོ་ནོ་མོ་(ནུ་མོ) སོགས་ལ་རྒྱུ་ནོར་ས་གཞི་སོགས་ཅུང་ཟད་ཀྱང་ཐོབ་ཀྱི་མེད། གལ་སྲིད་ཨ་ཕས་མནའ་མ་གཉིས་ཁྱིང་(བླངས་)ན། དེ་སྐབས་ཨ་ཕའི་རྒྱུ་ནོར་སོགས་མནའ་མ་སྔོན་མའི་བུ་ལ་ཐོབ། མནའ་མ་རྗེས་མའི་བུ་ལ་ས་གཞི་རྒྱུ་ནོར་ཅི་ཡང་མི་ཐོབ།"[29] ཅེས་པས་ཤེས།

འདི་སྐབས་ཀྱི་ཆོར་ཞེས་པ་ནི་ལ་དྭགས་སྐད་ཀྱི་ཁྲིམས་ཞེས་པའི་དོན་[30]ཡིན་ཞིང་། ཁྲིམས་དེ་སྨྲི་ཏི་ཡུལ་འདི་འང་ལ་དྭགས་རྒྱལ་སྲིད་འོག་ལོ་ཉིས་བརྒྱ་ལྷག་ཅིག་གནས་པའི་རིང་། རྒྱལ་ཁྲིམས་དེ་བཞིན་ལག་བསྟར་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན། དེ་ཡང་ཁྱུངས་བཙན་ཤོས་ཤིག་ནི་ལ་དྭགས་པ་བསོད་ནམས་ཚེ་བརྟན་གྱིས"བླ་དྭགས་[31] རྒྱལ་ཁྲིམས་བཞིན་དེར་ཡང་བུ་ཆེ་བར་ཞིང་ཁང་རྙེད་ཅིང་། ཞིང་ཁང་བརྩེགས་ནས་ཟ་མི་ཆོག"[32] ཅེས་སྨྲི་ཏིའི་ཡུལ་གྱི་ས་ཁང་གི་གནས་བབ་སྐོར་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད་དོ། །

༣༽ རྒྱལ་ཁྲིམས་ནང་ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ཇི་ལྟར་དཔྱ་ཚུགས་སྐོར།

མི་སེར་གྱི་ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་སྲོལ་དེ་ནི་སྒོ་ཀུན་ནས་བལྟས་ཀྱང་། ལ་དྭགས་རྒྱལ་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་སྐྱོང་ལམ་ལུགས་དང་འབྲེལ་བ་དམ་ཟབ་ཡོད་པ་ཞིག་རེད། དེ་ཡང་ལ་དྭགས་མཁས་དབང་བཀྲ་ཤིས་རབ་རྒྱས་མཆོག་གིས "སྔོན་སྲོལ་[33] ལྟར་སྲས་ཆེ་བ་ལ་རྒྱལ་

---

29 ཛམ་མུ་ཀཤྨིར་གྱི་བཟོ། ༡༩༨༥ ལོའི་ཤེས་རབ་ཟློམ་གྱི་དཔེ་དེབ་ཤོག་གྲངས་ ༡༤ - ༡༥ བར་གསལ།

30 སྨྲིར་ཆོར་ཞེས་པའི་ཡིག་འབྲུ་འདི་དབྱིན་སྐད་དང་། ཧིན་རྡིའི་སྐད། ཨར་རྡུའི་སྐད། བོད་ཀྱི་ཚིག་མཛོད་རྣམས་སུའང་མེད་པར་ལ་དྭགས་རང་གི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་སྐད་དམིགས་བསལ་ཞིག་ཡིན་སྐོར་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༣ ལོའི་ལོ་འཁོར་དཔེ་དེབ་ཤོག་གྲངས་ ༧ - ༨ བར་གསལ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༨༥ ལོའི་ཤེས་རབ་ཟློམ་གྱི་རྩོམ་བྱང་ཞིག་ཏུ་ "ལ་དྭགས་ནང་དུ་རང་དབང་སྔོན་དུ་མངའ་བདག་གཞུང་གི་ལས་ཆོར་དང་ཡུལ་གྱི་ལུགས་སྲོལ་" ཞེས་པ་ནས་ཀྱང་ཆོར་གྱི་དོན་ལ་ངེས་པ་འདྲོངས་རིགས་སོ། །

31 ལ་དྭགས་ཀྱི་ཡུལ་འདིར་ཡིག་ཆ་ལ་ལར་བླ་དྭགས་ཞེས་འབྱུང་བ་དང་། ཡང་ཁ་ཅིག་ཏུ་ལ་དྭགས་དང་། སྟག་ཚང་རས་པའི་རྣམ་ཐར་དུ་ལ་ཐགས་ཞེས་ཀྱང་འབྱུང་བས་འབྲི་སྲོལ་ཚང་མར་རྒྱུན་མཚན་རེ་ཡོད་ངེས་ཀྱང་། དེང་སྐབས་ཡོངས་གྲགས་སུ་ལ་དྭགས་ཞེས་འབྲི་བ་མང་ངོ་། །

32 ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་ཤོག་གྲངས་ ༣༢༢ ཐོག་གསལ།

33 སྔོན་དུས་འདི་ཕྱོགས་གཉིས་ལ་དབྱེ་ཆོག དང་པོ་ནི་ཆོས་རྒྱལ་གདུང་རྒྱུད་ཁྲི་ལྡེ་སྲོང་བཙན་ནམ་སད་ན་ལེགས་ཀྱི་སྲས་བགྲེས་པ་ཁྲི་གཙུག་ལྡེ་གཙུག་བཙན་རལ་པ་ཅན་གྱིས་རྒྱལ་སྲིད་བཟུང་ཞིང་། སྲས་བར་བ་ལྷ་སྲས་གཙང་

སྲིད་ཐོབ་ཅིང་། ཚུང་བ་ཀུན་ཏེ་མིས་དང་ཁྲིག་རྩེ་སོགས་དགོན་པ་སོ་སོར་རབ་ཏུ་བྱུང་ནས་ལྷ་ཆོས་མཛད་པ་ཡིན་ནོ། །”[34] ཞེས་པ་ལྟར། ལ་དྭགས་རྒྱལ་རྒྱུད་ནང་རྒྱལ་རབས་ཉེར་གཉིས་པ་རྒྱལ་པོ་སེངྒེ་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་སྲས་ཆེ་བ་བདེ་ལྡན་རྣམ་རྒྱལ་ལ་རྒྱལ་སྲིད་གཏད་ཅིང་། བར་བ་ཨིནྡྲ་བོ་དྷི་རབ་ཏུ་བྱུང་། དེའི་རྗེས་བདེ་ལེགས་རྣམ་རྒྱལ་ལ་སྲས་བཞི་བྱུང་སྟེ་སྲས་བགྲེས་པ་ཉི་མ་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་རྒྱལ་སྲིད་བཟུང་། སྲས་བར་བ་ངག་དབང་རྣམ་རྒྱལ་རབ་ཏུ་བྱུང་ནས་ཁྲིག་རྩེ་དགོན་དང་། དབང་ཕྱུག་རྣམ་རྒྱལ་དང་། དགའ་ལྡན་རྣམ་རྒྱལ་གཉིས་རབ་ཏུ་བྱུང་ནས་ཏེ་མི་དགོན་དུ་བཞུགས། དེས་ལ་དྭགས་རྒྱལ་རྒྱུད་ཀྱི་ཁྲི་འཛིན་ལམ་སྲོལ་ནང་། སྲས་བགྲེས་པས་རྒྱལ་སྲིད་བཟུང་ཞིང་སྲས་བར་བ་གཙོ་བོར་གྱུར། གཞན་དག་རབ་བྱུང་མཛད་པའི་ལམ་སྲོལ་རྒྱུན་སྐྱོང་བྱས་པ་མཚོན་ཐུབ།

འོན་ཀྱང་ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་ཉི་མ་རྣམ་རྒྱལ་གྱི་རྗེས་ལོ་ལྔ་བཅུ་ཡས་མས་སུ་ལ་དྭགས་རྒྱལ་སྲིད་ཐད་རྩོད་རྙོག་ཤུགས་ཆེར་བྱུང་། རྩོད་རྙོག་ཡོང་གཞི[35] གཙོ་བོ་ཞིག་ནི། རྒྱལ་རབས་ཉེར་དྲུག་པ་བདེ་སྐྱོང་རྣམ་རྒྱལ་ལ་བཙུན་མོ་ཉི་ཟླ་དབང་མོ་བསུས་ནས་སྲས་ས་སྐྱོང་བལྟམས་ཀྱང་། རྒྱལ་ཡུམ་མ་མཐུན་པར་ཡུམ་ལྷོ་མོན་དུ་ལོག་ཅིང་། སྲས་ཏེ་མི་རུ་རབ་ཏུ་བྱུང་། དེ་རྗེས་བཙུན་མོ་ཉི་ཟླ་ཀུན་མཛེས་ལ་སྲས་ཚེ་དབང་རྣམ་རྒྱལ་དང་། དེ་རྗེས་བུ་ཁྲིད་དབང་མོར་སྲས་ཕུན་ཚོགས་རྣམ་རྒྱལ་བལྟམས། ནར་སོན་པ་ན་རྒྱལ་སྲིད་ལ་སྲས་བགྲེས་གཞོན་མ་མཐུན་པ་ནི། “ཚེ་དབང་རྣམ་རྒྱལ་དང་ཕུན་ཚོགས་རྣམ་རྒྱལ་གཉིས་པོ་རྒྱལ་སྲིད་ལ་མ་ཆམས་(འཆམས་)པར[36] ། དེ་དུས་བོད་ནས་བཀའ་(ཀཿ)ཐོག་རིག་འཛིན་ཆེན་པོ་

མ་རབ་ཏུ་བྱུང་ཡོད། དེའི་རྗེས་ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་སེངྒེ་རྣམ་རྒྱལ་གྱི་སྲས་ཆེ་བ་བདེ་ལྡན་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་རྒྱལ་སྲིད་བཟུང་ཞིང་། སྲས་བར་བ་ཨིནྡྲ་བོ་དྷི་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་སོགས་ལ་གོ་རིགས་པ་ཞིག་གོ །

34 ཛམ་མུ་ཀཤྨི་མིར་གྱི་བཟོ། ཤེས་རབ་ཟློམ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༨༣ ལོ ༥ དེབ་གྲངས་ ༩༣ - ༩༨ བར་གསལ།

35 རྩོད་རྙོག་དེའི་ཕྱོགས་གཅིག་ནི་མེས་ཉི་མ་རྣམ་རྒྱལ་སྐབས་བཙུན་མོ་ཆེ་བའི་སྲས་བདེ་སྐྱོང་རྣམ་རྒྱལ་ལ་རྒྱལ་སྲིད་གཏད་ཀྱང་། བཙུན་མོ་ཆུང་བའི་སྲས་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་ལའང་སྤྱི་ཏི་དང་མཐར་བུ་སོགས་ཡུལ་ཁག་ཅིག་གཏད་པར། བདེ་སྐྱོང་རྣམ་རྒྱལ་སྐབས་རྩོད་རྙོག་མ་བྱུང་ཡང་། བདེ་སྐྱོང་རྣམ་རྒྱལ་གྱི་སྲས་ཕུན་ཚོགས་རྣམ་རྒྱལ་སྐབས་རྩོད་རྙོག་བྱུང་། འོན་ཀྱང་ཀཿཐོག་རིག་འཛིན་པ་ཆེན་པོས་རྩོད་རྙོག་དེ་ཉིད་འདུམ་འགྲིག་མཛད་ཡོད་དོ།།

36 མཁས་དབང་བཀྲ་ཤིས་རབ་རྒྱས་མཆོག་གིས “ དེ་ཡི་རྗེས་སུ་རིན་ཆེན་རྣམ་རྒྱལ་ལ་སྲས་ཆེ་བ་ལྷ་དབང་རྣམ་རྒྱལ་དང་། ཆུང་བ་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་གཉིས་དང་། ཆུང་བ་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་གྱིས་རང་ཉིད་ཁྲི་ལ་དབང་ཕྱིར། གཅེན་པོ་ལྷ་དབང་རྣམ་རྒྱལ་གྱི་སྤྱན་གཉིས་བཏོན་ནས་ལིང་ཤེད་དུ་བཙོན་ལ་བཞག དེ་གཉིས་ཙམ་མ་གཏོགས་རྒྱལ་བུ་སྐུ་མཆེད་ཀྱི་བར་སྲིད་དབང་ཕྱིར་འཐབ་འཛིང་དང་ངན་གཡོ་ནམ་ཡང་མ་བྱུས་ཤིང་། སྔོན་སྲོལ་ལྟར་སྲས་ཆེ་བ་ལ་རྒྱལ་སྲིད་ཐོབ་ཅིང་། ཆུང་བ་ཀུན་ཏེ་མི་དང་ཁྲིག་རྩེ་སོགས་དགོན་པ་སོ་སོར་རབ་ཏུ་བྱུང་ནས་ལྷ་ཆོས་མཛད་པ་ཡིན། ” ཞེས་པ་འདིས་ལ་དྭགས་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་པར་སྲས་བགྲེས་གཞོན་བར་འཐབ་རྩོད་དེ་སྔོན་ནས་ཡོད་པ་ཤེས་ཐུབ།

ཕེབས་ནས། སྔོན་མ་མིན་པ་རྒྱལ་སྲིད་མི་འོས་བཀའ་མཛད།”[37] ཅེས་ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་བློ་དམན་རྣ་བའི་དགའ་སྟོན་དུ་གསལ། དེ་སྐོར་གྱི་གནས་ཚུལ་གསལ་ཙམ་ཞིག་ནི། “དེ་ནས་ལ་དྭགས་སྟོད་སྨད་ཀྱི་རྒྱལ་བློན་སོ་སོ་དང་སྐུ་དྲག་རྣམས་ཀྱིས་སྔོན་གྱི་རྒྱལ་ཁྲིམས་ལུགས་སྲོལ། དེ་དུས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་རྒྱལ་སྲིད་ཀྱི་ཐབས་ཇུས་སོགས་ཞིབ་གསལ་རིག་འཛིན་ཆེན་པོར་ཞུས། སྐྱབས་མགོན་རིག་འཛིན་ཚེ་དབང་ནོར་བུས་ཀྱང་སྐྱིད་སྡུག་ལེགས་ཉེས་ཚང་མ་ཞིབ་པར་གསན། དཔྱད་བརྡར་ལེགས་པར་མཛད་ནས། ལ་དྭགས་མར་ཡུལ་གྱི་བསྟན་དོན་ལ་རྒྱའི་ཆེད་དུ་སྔོན་དུས་ལྟར་རྒྱལ་སྲིད་གཅིན་གྱིས་སྐྱོང་བ་དང་། རྒྱལ་སྲས་གཞོན་པ་རྣམས་ཧེ་མི་དང་ཁྲིག་རྩེ་སོགས་སུ་རབ་བྱུང་མཛད་དགོས་པ་ཐག་བཅད། དེ་ལ་དྭགས་སྟོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་[38] དང་བོད་རིགས་ཀྱི་ཇོ་བོ་ཨ་ཁུ་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་དང་བཀའ་བློན་ཚང་མས་དང་ལེན་ཞུས། དེ་ལ་བརྟེན་ཚེ་དབང་རྣམ་རྒྱལ་རྒྱལ་སྲིད་ལ་དབང་བསྐུར།”[39] ཞེས་གསལ་ཡོད། ཐག་གཅོད་དེ་ནི་ལ་དྭགས་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་པར་སྲས་གཅེན་གཙུང་བར་འཐབ་རྩོད་བྱུང་ཞིང་། སླད་ནས་འཐབ་རྩོད་དེ་ལྟར་མི་འབྱུང་ཕྱིར། རྒྱལ་སྲིད་སྲས་བགྲེས་པས་སྐྱོང་བ་དང་། གཞོན་པ་རྣམས་རབ་བྱུང་མཛད་དགོས་པའི་སྔོན་སྲོལ་ཞིག་ལ་གལ་པོ་ཆེར་ནན་ཏན་བྱས་པ་ཤེས་ཐུབ། ཡིན་ནའང་འདིར་རྟོགས་དགོས་པ་ཞིག་ལ། ལ་དྭགས་རྒྱལ་སྲིད་ནང་བུ་ཐན་པས་རྒྱལ་སྲིད་སྐྱོང་ཞིང་གཞོན་པ་རྣམས་གྲྭ་བ་མཛད་དགོས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་དེ་སྔོན་སྲོལ་ཡོད་པ་ཞིག་ལ། ཀཿཐོག་རིག་འཛིན་ཆེན་པོས་མེ་ལ་བུད་ཤིང་གི་ཚུད་དུ་ཇེས་གནོན་མཛད་པ་ཞིག་ལས་གསར་བཅོས་གནང་བ་ཞིག་མ་ལགས།

དེ་ཡང་ “ལ་དྭགས་སྟོད་ཀྱི་རྒྱལ་བ་མཁར་སྟེ། དེ་ནི་ལ་དྭགས་ཡུལ་སྲོལ་བཞིན་བུ་ཐན་པས་འཛིན་པ་ལས། གཞོན་པས་མི་ཐོབ་སྟེ། དོན་དེས་རྒྱལ་བ་ཇོ་བོ་མི་རབས་ཅི་སྙེད་མང་དུ་བྱུང་བ་ཡང་། བུ་ཆུང་ཆོས་སྒོར་ཞུགས་གཤིས། ཐེམས་ཐང་གཅིག་ལས་མ་འཕེལ་ལ། ངེད་ཀྱི་མེས་ཉེ་མའི་སྐབས། མཁར་གྱི་ས་རིས་བློན་པོས་ཅི་བདེར་སྤྱོད་ཚོག་པ་བྱུང་གཤིས། བློན་བསོད་རང་གི་བུ་སྤུན་ཆོས་སྒོར་གཅིག་ཀྱང་མ་བཏུག་ནས། མཁར་གྱི་ས་གཞིས་འཕོང་མེད་ (ཕངས་མེད་) དུ་བགོ་བཤའ་བྱས།”[40] ཞེས་པ་འདིས། ལ་དྭགས་རྒྱལ་རབས་ཉེར་དྲུག་པ་རྒྱལ་པོ་ཉི་མ་རྣམ་རྒྱལ་སྔོན་ནས་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་སྐྱོང་དེ་བུ་ཐན་པས་བྱེད་ཅིང་། གཞན་རྣམས་གྲྭ་བ་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་ཤིག་རྒྱུན་འཛུགས་སུ་ཡོད་པ་དང་། ལམ་ལུགས་དེ་

---

37 ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་བློ་དམན་རྣ་བའི་དགའ་སྟོན་ཤོག་གྲངས་ ༣༥ ཐོག་གསལ།

38 སྔོན་དུས་ལ་དྭགས་གླེ་རྒྱལ་སྲིད་འོག་རྒྱ་པ་ཇོ་བོ་ལ་སྟོད་རྒྱལ་པོ་དང་། ཤུལ་བེ་རྒྱལ་པོ་ལ་སྨད་རྒྱལ་པོ་ཞེས་འབོད་སྲོལ་བྱུང་བ་དེ་ལ་ཟེར།

39 མར་ཡུལ་ལ་དྭགས་ཀྱི་སྔོན་རབས་ཀུན་གསལ་མེ་ལོང་ཤོག་གྲངས་ ༣༢༧-༣༢༨ བར་གསལ།

40 Francke (1999: 225).

དབུ་རྒྱལ་པོ་ནས་བློན་པོ་བར་གཅིག་མཚུངས་སུ་ཡོད་པར་གསལ་བ་འདི་དང་། མི་སེར་ཁྲིད་དུའང་བུ་ཐུན་པ་ཕ་ཡི་ཁྲིམ་གཞི་འཛིན་མཁན་དང་། གཞན་རྣམས་རབ་བྱུང་མཛད་དགོས་པ། ཕ་ཡིས་མནའ་མ་གཉིས་བསུས་ཚེ། མནའ་མ་ཐུ་མའི་བུ་ཐུན་ཤོས་ཕ་ཡི་ཁྲིམ་གཞི་འཛིན་མཁན་ཡིན་པའི་སྲོལ་ལུགས་གཉིས་སྔོ་ཀུན་ནས་འདྲ་ཞིང་། ལར་ལམ་སྲོལ་འདི་ཉིད་སྔོན་དུས་ལ་དྭགས་རྒྱལ་རྒྱུད་ཀྱིས་འཛིན་སྐྱོང་ཡུན་རིང་གནང་ཡུལ་མངའ་ཁོངས་ཁོ་ནའི་མི་སེར་ཁྲིད་དར་ཁྱབ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་ཞིག་ལས། དེ་མིན་གྱི་ཉེ་འབྲེལ་ཡུལ་ཁག་གཞན་དུ་ལམ་ལུགས་འདི་ལྟར་མེད་པ་དེས། གོང་གསལ་གྱི་ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ནི་ངེས་པར་ལ་དྭགས་རྒྱལ་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་སྐྱོང་ལམ་ལུགས་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བར་ཐེ་ཚོམ་མི་དགོས་པ་ཞིག་གོ། །

བདུན། རྒྱལ་ཁྲིམས་ནང་ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ལྟ་བུ་ཞིག་འཛུག་དགོས་པའི་རྒྱུ་མཚན།

རྒྱལ་ཁྲིམས་ནང་ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ལྟ་བུ་ཞིག་འཛུག་དགོས་པའི་ཐད། ཕྱོགས་གཅིག་ཁོ་ན་ནས་ལྟ་མི་རུང་ཞིང་དེ་ལའང་རྒྱུ་རྐྱེན་མང་པོ་ཞིག་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་ཡོད་པར་འདོད། གནད་དོན་གཞན་ཞིག་གོང་བརྗོད་ལྟར། ལ་དྭགས་རྒྱལ་རྒྱུད་ཁྲིད་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་པར་སྲས་བགྲེས་གཞོན་བར་འཐབ་རྩོད་ཡོད་པ་ལྟར། མི་སེར་ཁྲིད་ཀྱང་རང་ཁྲིམ་དྲོན་མོའི་ཁྲིམ་གཞི་འཛིན་པར་བུ་ཐུན་གཞོན་བར་རྙོག་འཛིང་ཡོད་པ་དེ་ཤོད་མི་དགོས་པ་ཞིག་རེད། དེར་བརྟེན་ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་འདས་པའི་རྒྱལ་རྒྱུད་ནང་སྲིད་དབང་འཐབ་རྩོད་བྱུང་རིམ་ཁག་ལ་ཐག་གཅོད་ཅི་མཛད་ཀྱི་ཉམས་མྱོང་སྤྱད་ནས། རྒྱལ་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་སྐྱོང་བུ་ཐུན་པས་བྱེད་པའི་ལམ་སྲོལ་ལྟར། འབངས་མི་སེར་གྱི་ཁྲིམ་གཞི་སྐྱོང་སྟངས་ཀྱང་གཅིག་མཚུངས་ཤིག་ལག་བསྟར་བྱ་དགོས་གྱུར་པ་ནི་རྒྱུ་རྐྱེན་གཅིག་ཡིན་པར་འདོད། རྒྱུ་མཚན་གཞན་ཞིག་ནི་ལ་དྭགས་པ་ཚེ་རིང་བསོད་ནམས་ཀྱིས “སྔོན་མ་ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོའི་དབང་ཡོད་དུས་ཡུལ་གྱི་དཔལ་འབྱོར་དང་བསྟུན་ཏེ་མི་གྲངས་ཉུང་ངུར་འཛུག་པའི་སྲོལ་ཞིག་ཡིན་ནམ་སྙམ།”[41] ཞེས་པ་ལྟར། སྤྱིར་ལ་དྭགས་དང་སྤྱི་ཏི་སོགས་མི་འབོར་ལ་དཔགས་ན་ས་རྒྱ་ཧ་ཅང་ཆུང་ཆུང་ཞིག་མིན་ནའང་། ས་ཞིང་འདེབས་ལས་དང་སྤྱོད་ཁང་། ཆུ་ཡི་མཐུན་རྐྱེན་སོགས་འཚོ་བའི་དགོས་མཁོ་ཡོངས་སུ་སྒྲུབ་ཐུབ་པའི་རང་

41 ཛམ་མུ་ཀཱཤྨིར་གྱི་བཟོ། ༡༩༨༨ ལོའི་ཤེས་རབ་ཟློམ་དཔེ་དེབ་ཤོག ༤༥ ཐོག་གསལ།

བྱུང་གི་ས་བབ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཞིག་མེད་[42] པ་དང་། དེར་བརྟེན་རྒྱལ་དུས་སྐབས་ས་བབ་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས་དང་བསྟུན་མི་གྲངས་ཉུང་དུར་འཛོག་སྐད། ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ལྟ་བུ་ཞིག་ལག་བསྟར་བྱས་ཡོད་ཀྱང་སྲིད། དེའི་ཤེས་བྱེད་ཅིག་མཁས་དབང་བཀྲ་ཤིས་རབ་རྒྱས་མཆོག་གིས "དེ་ཡི་རྒྱུ་མཚན་ཆེ་ཤོས་ནི་ས་ཞིང་དུམ་བུར་ཕུད་ནས་སུ་ལ་ཡང་ཕན་མི་ཐོགས་པ་ཞིག་འགྱུར་མ་བཅུག་པ་ཡིན།"[43] ཞེས་གསུངས་ཤིང་། དེས་ཐུ་མོ་མི་སེར་གྱི་ས་ཞིང་ཐོན་སྐྱེད་དེ་འདང་ངེས་ཞིག་མེད་པ་བསྟན་ཡོད། དེ་ལྟ་ན་མི་སེར་གྱི་ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ལྟ་བུ་ཞིག་རྒྱལ་དུས་སྐབས་ཐག་གཅོད་མི་བྱེད་ཐབས་མེད་ཆགས་སྟབས། རྒྱལ་བློན་རྣམས་ཀྱིས་ཡབ་མེས་གོང་མ་ཚོའི་སྐབས་རྒྱལ་སྲིད་བུ་ཆེ་བའི་སྐྱོང་ལུགས་ཡོད་པའི་སྤྱི་སྲོལ་ལྟར། མི་སེར་གྱི་ས་ཁང་ཐོབ་དབང་ལམ་ལུགས་ཀྱང་བུ་ཆེ་བར་ཐོབ་པའི་ཁྲིམས་སྲོལ་ཞིག་ལག་བསྟར་བྱས་ཤིང་། ཁྲིམས་སྲོལ་དེ་དག་ཡུལ་ཁག་ཚང་མར་དྲང་བདེན་དང་སྤྱི་སྙོམས་ཤིག་ཡོང་སྐད། ཡུལ་ཁག་རེ་རེ་ནས་ཐད་པོ་རེ་བསྐོ་བཞག་བྱས་ཡོད་པ་ཡང་། "རྒྱལ་ཁྲིམས་རྣམས་ཀྱང་རང་བློ་གང་ཤར་གྱིས་མཛད་པ་ཡེ་ནས་མི་གནང་ཞིང་། སྐུ་དྲག་སོགས་བཀའ་གྲོས་ (བགྲོས།) ཡུལ་ཡུལ་ནས། བློ་གྲོས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཐད་པོར་བཞག་ནས། ཞིང་ཁང་གི་བཀའ་ཤོག་སོགས་གནང་དགོས་རྣམས་ཀྱང་ཞུ་ངོ་དང་། ཕྱོགས་འཁྱེར་བའི་དབང་དུ་མ་བཏང་བར། སྐུ་དྲག་ཐན་གསུམ་བྱས། རྟེན་གསུམ་དཔང་དུ་བཞག ཐུར་གྱི་ཁུངས་རྗེས་བཅད། ཕྱིས་སུ་བརྗོད་བྱ་འབྱུང་རྒྱུའི་རྩ་བ་ཕུད་ནས།"[44] ཞེས་འབྱུང་བས་གཞལ་ནུས་སོ། །

བརྒྱད། རྒྱལ་ཁྲིམས་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་སྐྱོང་དེ་ སྔོན་སྲོལ་དང་འབྲེལ་བ།

འདིར་མ་གླེང་ཐབས་མེད་ཅིག་ལ། ནུབ་ཧྲི་སྨ་ལ་ཡ་སྤྱི་ཏིའི་མི་སེར་གྱི་ས་ཁང་ལམ་ལུགས་དེ་ནི་ལ་དྭགས་རྒྱལ་རྒྱུད་ཀྱི་སྲིད་དབང་འཛིན་སྐྱོང་ལམ་ལུགས་ལ་འབྲེལ་ཞིང་། ལ་དྭགས་རྒྱལ་རྒྱུད་ཀྱི་སྲིད་དབང་འཛིན་སྐྱོང་ལམ་ལུགས་དེའང་། ཆུ་མགོ་གངས་ཀྱི་དཔེ་ལྟར་སྔོན་གྱི་ཆོས་རྒྱལ་ཡབ་མེས་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་སྐྱོང་ལམ་ལུགས་ཤིག་ལ་འབྲེལ་[45] ཡོད་པར་

42 དེ་ཡི་ཚུལ་ཞིག་ནི་ "རི་མང་པོ་དང་འཕྲང་འཕྲེད་གཟར་པོ་ཐང་སྐམ་མང་བས། ཆུ་འདྲེན་བདེ་བའི་ས་གཞི་ཉུང་ཤས་ཤིག་ལ་མིན་པ་ས་ཞིང་དང་སྔོ་ལྗང་སོགས་འབབ་ (འདེབས།) མི་ཐུབ། ཐུར་གྱི་མི་ཀུན་གྱིས་ཕུར་གངས་རི་ཡོད་པའི་མདོ་ཀུན་ལ་ཡུལ་བཙུགས་ཡོད། " ཅེས་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༣ ལོའི་ཤེས་རབ་ཟློམ་ཤོག་གྲངས་ ༡ ཐོག་གསལ།

43 ཇམ་ཨུ་ཀཱ་ཤ་མིར་གྱི་བཟོ། ༡༩༧༧ ལོའི་ལོ་འཁོར་གྱི་དཔེ་དེབ་ཤོག ༧༨ ཐོག་གསལ།

44 ལ་དྭགས་རྒྱལ་རབས། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་གི་དཔར་མ་ཤོག་གྲངས་ ༥༣ ཐོག་གསལ།

45 ལ་དྭགས་ཀྱི་མཁས་དབང་བཀྲ་ཤིས་རབ་རྒྱས་ཀྱིས"རྒྱལ་དུས་ལའང་སྲིད་བྱུས། མི་ཚེ་སྐྱོང་སྟངས། ཚོང་དང་ས་ཞིང་འབབ་སྟངས་སོགས་ཤེས་རིག་གང་པོའི་ནང་ལ་སྔོན་ལུགས་ཤིག་ཡོད་འདུག "ཅེས་པ་འདིའང་གནད་དོན་

འདོད། དེ་ཡང་“ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་རྣམས་བོད་ཆོས་རྒྱལ་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ཡིན་པས། ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་ཆོས་རྒྱལ་ཆེར་རྣམས་ཀྱང་མཛད་ཡོད་ཚོད།”[46] ཅེས་པ་ལྟར། དགེ་ཆོས་ཀྱི་དེབ་དཀར་དུ་ “ཤོག་དྲིལ་ག་པའི་དབུ་ཤོག་རལ་བ་དེའི་ཐད་ན། སྲོང་བཙན་གྱི་གཙུང་བཙན་སྲུང་དང་སྐུ་མཆེད་མ་འཚམ་པའི་མཐར། བཙན་སྲོང་གཉལ་གྱི་ཡུལ་དུ་བཞུགས་སུ་བཅུག་ཅེས་བྲིས་འདུག་པས། གཙུང་བཙན་སྲོང་བྱ་བ་ཞིག་ཀྱང་འདུག་པ། དེ་དག་གི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱང་རྩད་གཅད་པར་བྱའོ། །”[47] ཞེས་པ་འདིས་མེས་སྲོང་བཙན་ལ་གཙུང་བཙན་སྲོང་ཞེས་པ་ཞིག་ཡོད་པ་ཏུང་ཧོང་ཤོག་དྲིལ་དུ་གསལ་ཞིང་། གཅེན་གཙུང་གཉིས་མ་འཚམ་སྐབས། གཙུང་བཙན་སྲོང་གཉལ་གྱི་ཡུལ་དུ་བཞུགས་སུ་བཅུག་སྟེ། རྒྱལ་སྲིད་ལ་གཅེན་སྲོང་བཙན་གྱིས་མངའ་བསྒྱུར་པ་ཤེས་ཐུབ། འདི་ནི་བོད་བཙན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ནང་རྒྱལ་སྲིད་སྲས་བརྒྱུད་པས་འཛིན་དགོས་པའི་ལམ་ལུགས་ཡིག་ཆ་རུ་གསལ་བ་ཐོག་མ་དེའང་ཡིན་པར་སྣམ།

དེའི་རྗེས་ཁྲི་ལྡེ་སྲོང་བཙན་ནམ་སད་ན་ལེགས་ལ་སྲས་ཁྲི་ལྡེ་གཙུག་བཙན་རལ་པ་ཅན་དང་། ལྷ་སྲས་གཙང་མ། དར་མ་འུ་དུམ་བཙན་བཅས་སྐུ་མཆེད་གསུམ་བྱུང་ཞིང་། སྲས་དེ་གསུམ་བགྲེས་གཞོན་ཐད་ཡིག་ཆ་སོ་སོ་མི་མཐུན་ཡང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རགས་རིམ་གཡུ་ཡི་ཕྲེང་བར། “སྐུ་མཆེད་བགྲེས་གཞོན་གྱི་གོ་རིམ་ཐད་དུས་རབས་བཅུ་གཉིས་པའི་ཡས་མས་སུ་བརྩམས་པའི་རྒྱ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱས་པ་དང་། ཉིང་ཉི་མ་འོད་ཟེར་གྱིས་མཛད་པའི་ཆོས་འབྱུང་མེ་ཏོག་སྙིང་པོ། ལྡེའུ་ཇོ་སྲས་ཀྱིས་མཛད་པའི་ཆོས་འབྱུང་བསྟན་པའི་རྒྱལ་མཚན་རྣམས་གཅིག་མཐུན་དུ་གསལ་བའི་གོ་རིམ་ལྟར། ལྷ་སྲས་བགྲེས་པ་བཙན་པོ་རལ་བ་ཅན་དང་། འབྲིང་བ་གཙང་མ། ཆུང་བ་འུ་དུམ་བཙན་བཅས་ཡིན་པ་གཞི་བཟུང་བ་དང་།”[48] ཞེས་པ་འདིས། རྒྱལ་སྲིད་ལྷ་སྲས་བགྲེས་པ་རལ་བ་ཅན་གྱིས་བསྐྱངས་ཤིང་། འབྲིང་བ་ལྷ་སྲས་གཙང་མ་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ཤེས་ཐུབ་པ་མ་ཟད། བོད་བཙན་པོའི་གདུང་རབས་ནང་། སྲས་བགྲེས་པས་རྒྱལ་སྲིད་སྐྱོང་བ་དང་། ཆུང་བ་རབ་བྱུང་མཛད་དགོས་ཀྱི་ལམ་སྲོལ་ཐོག་མ་དེའང་འདི་ནས་དབུ་ཚུགས་ཡོད་པར་འདོད། ཡིན་ནའང་། འུ་དུམ་བཙན་པོས་གཅེན་པོ་རལ་པ་ཅན་དགོངས་པ་དང་། རིང་མིན་བོད་སིལ་བུ་འཐོར་ཞིང་བོད་བཙན་པོས་གདུང་རབས་ཀྱིས་སྤྱི་ལ་མངའ་དབང་བསྒྱུར་བའི་དུས་སྐབས་དེ་རྫོགས་པར་བརྟེན། ལམ་

དེའི་ཐད་ཀྱི་ཤེས་བྱེད་ཅིག་རེད་འདོད། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༣ ལོའི་ཤེས་རབ་ཟློམ་ཤོག་གྲངས་ ༧༥ ཐོག་གསལ། ཛམ་སྨུ་ཀཱ་ཤ་མིར་གྱི་བཟོ།

46 ཛམ་སྨུ་ཀཱ་ཤ་མིར་གྱི་བཟོ། ༢༠༠༣ ལོའི་ཤེས་རབ་ཟློམ་དཔེ་དེབ་ཤོག་ ༧༣ ཐོག་གསལ།

47 དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་རྩོམ་པོད་གསུམ་པ་ཤོག་གྲངས་༢༧༨ ཐོག་གསལ།

48 བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རགས་རིམ་གཡུ་ཡི་ཕྲེང་བ་ཤོག་གྲངས་ ༣༨༢ - ༣༨༣ བར་གསལ།

སྲོལ་དེ་ཉིད་ཀྱང་དེ་སྔར་མཚམས་ཆད་དགོས་གྱུར་ཡོད། འོན་ཀྱང་ཕྱིས་ཆོས་རྒྱལ་གདུང་རབས་སྐྱོད་ནས་ཚུགས་སྐབས་སྔར་ཡང་ཡབ་མེས་དུས་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་འཛིན་སྐྱོང་ལམ་ལུགས་དེ་བཞིན་ལ་དྭགས་རྒྱལ་སྲིད་ནང་ལག་བསྟར་བྱས་ཡོད་པར་མངོན་ནོ། །

Bibliography

Drigung kyapgön chetsang [’Bri gung skyabs mgon che tshang]. 2015. *Bod btsan po'i rgyal rabs*. Berkeley: Yeshe De Preservation Project.

Francke, A.H. 1998 (1907) *A History of Western Tibet: One of the Unknown* Empires. Delhi: Motilal Banarsidas.

Ga sha dngos grub. Spyi ti.

Ka chen lozang zöpa [dKa’ chen blo bzang bzod pa]. 1979. *Zangs dkar gyi rgyal rabs dang chos ’byung*. J&K Academy of Arts, Culture and Languages.

Kyil gön dorje tseten [dKyil dgon rdo rje tshe brtan]. 2011. *Spyi ti'i yul gyi sngon byung lo rgyus rags bsdus*. Spiti Students Welfare Society

Lyall, J.B. 1874. *Report of the Land Revenue Settlement of the Kangra District, Panjab, 1865-72*. Lahore: Printed at Central Jail Press.

Rinchen namgyel [Rin chen rnam rgyal]. 1993. *rGod tshang ba mgon po rdo rje rnam par thar ba mthong ba don ladn nor bu'i phrang ba*. Zhining: Mtsho sngon mi rigs dpe skrun khang..

Vitali, R. 1996. *The Kingdom of Gu.ge Pu.hrang: According to mNga’.ris rgyal.rabs by Gu.ge mkhan.chen Ngag.dbang*. Dharamsala: Tho.ling gtsug.lag.khang lo.gcig.stong ’khor ba’i rjes.dran.mdzad sgo’i go.sgrig tshogs.chung.

Sönam püntsok [bSod nams phun tshogs] (ed.). 2000. *La dwags deb ther*. Tseten Namgyal and Sonam Phuntsog.

Tsültrim jungne [Tshul khrims 'byung gnas] (ed.). 1975. *Ngag dbang tshe ring gi rnam thar kun tu bzang po'i zlos gar yid kyi bcud len*. Delhi: Tobdan Tsering.

Penjor zang and Yé ru tak tsang pa [Dpal 'byor bzang and G.yas ru Stag tshang pa]. 2012 [?]. *Chos 'Byung Mkhas Pa'i Yid'Phrog Zhang Zhung Pa Dpal Byor Bzang Po,* edited by R. Vitali. Dharamsala: Amnye Machen Institute.

❖

Images

Fig. 1 — ཆོས་རྒྱལ་སྲོང་བཙན་སྒམ་པོ། མཚོ་སྔོན་པོ་བོད་ཡིག་ཟིན་བྲིས་ཀྱི་པར་རིས།

Fig. 2 — ཁང་ཆེན། ཁང་བདག་སྤྱི་ཏི་ཀྱི་ཡུལ་གྲོང་ཚོའི་བསྟན་འཛིན་ལགས་ཡིན།

Fig. 3 — ཁང་ཆེན་གི་ཞིང་ཁ། ཁང་བདག་སྤྱི་ཏི་ཀྱི་ཡུལ་གོང་ཚོའི་བསྟན་འཛིན་ལགས་ཡིན།

Fig. 4 — ཁང་ཆུང་། ཁང་བདག་སྤྱི་ཏིའི་ཀོད་མིག་ཡུལ་གྱི་པདྨ་བདེ་ཆེན་ལགས་ཡིན།

Fig. 5 — སྤྱི་ཏི་མཁར་དགོན་གྱི་བཞུགས་གནས་བྲང་མཁར། ༢༠༠༠ ལོར་སྤྱི་ཏིའི་ལྗུན་གསལ་སློབ་གླིང་གི་དགེ་རྒན་བྱམས་བཟང་གིས་གནང་།
Lithograph by Louis Haghe published in 1841 based on a drawing made in situ by George Trebeck in 1822.

Fig. 6 — སྤྱི་ཏི་ཀྱིའི་གྲོང་ཚོའི་གྲྭ་ཚེ་རིང་རྡོ་རྗེ་ཚང་གི་བྲེའུ། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༧ ལོར་པར་བརྒྱབས།

Fig. 7 — སྤྱི་ཏིའི་ཀྱི་གྲོང་ཚོའི་བུད་མེད་ཅིག ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལོར་ཀྱི་གྲོང་ཚོའི་སྐལ་བཟང་བརྟན་འགྲུས་ཀྱིས་གནང་།

Fig. 8 — སྤྱི་ཏིའི་ཡུལ་གྱི་བུད་མེད་གཞོན་ནུ་མ་གཉིས། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལོར་གསུམ་གླིང་གྲོང་ཚོ་ཚེ་རིང་དབང་ཕྱུག་ཚང་གི་པར་ཞིག་ལ་ བསྐྱར་པར་བརྒྱབས།

Fig. 9 — ལ་དྭགས་ཆོས་རྒྱལ་གྱི་འདྲ་རིས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༨ ལོའི་ཤེས་རིག་དང་སྐད་ཀྱི་སློབ་སྡེ་ལས་བཤུས།

Fig. 10 — སྤྱི་ཏིའི་མཚ་ཐང་ཞིག་ཏུ་རིང་ཚད་ཁྲི་གཉིས་ཙམ་ཡོད་པའི་རྡོ་ལེབ་ནར་མོ་ཞིག་གི་ཐོག་སླེ་ཆེན་དཔལ་མཁར་ཆོས་རྒྱལ་ཆེན་པོ་ཚེ་དབང་རྣམ་རྒྱལ་གྱི་དབུ་རྨོག་མཐོ་ཞིང་ཆབ་སྲིད་རྒྱས་ཅིག་ཅེས་སོགས་བྲིས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༧ ལོར་པར་བརྒྱབས།

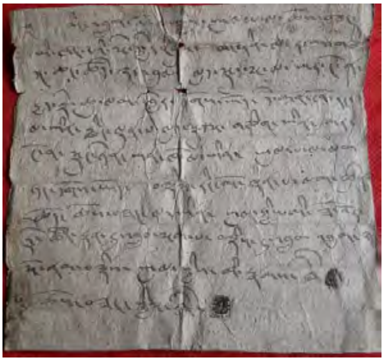

Fig. 11 — ཤིང་འབྲུག་ལོར་སྤྱི་ཏིའི་ཀྱི་གྲོང་ཚོའི་ཆོས་བཟང་གིས་སའི་རྐྱེད་ཞུ་བའི་ཡིག་ཆ། ཕྱི་ལོ་༢༠༠༣ ལོར་པར་བརྒྱབས།

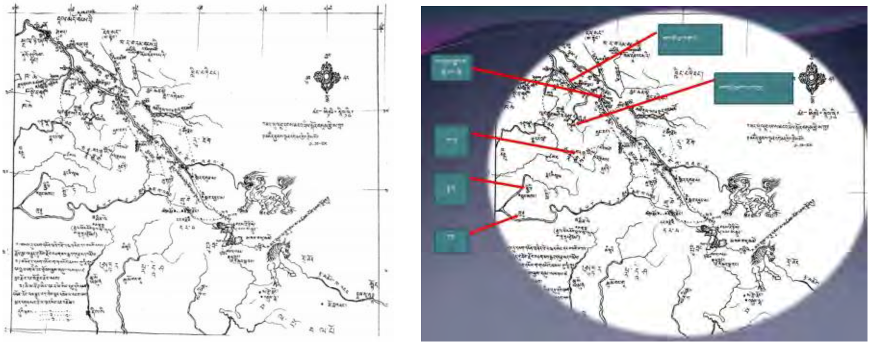

Fig. 12 — ལ་དྭགས་ཆོས་རྒྱལ་ཚོས་དབང་བསྟར་ཡུལ་གྱི་ས་གནས་ཁག་ཅིག་གསལ་བའི་ས་ཁྲ། ལ་དྭགས་རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་ལས་བཏུས།

Fig. 13 — སྤྱི་ཏི་རང་རིག་གྲོང་ཚོ་མདུན་གྱི་ཁང་ཆེན་དག་གི་ཞིང་ས། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལོར་པར་བརྒྱབས།

Fig. 14 — སྤྱི་ཏིའི་ཀྱི་གྲོང་ཚོའི་སྡོད་ཁང་གཉིས། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལོར་པར་བརྒྱབས།